

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XLIII. Vtrùm rationabiliter & cum veritate dicantur leges non esse
sufficienter promulgatæ, quando probabile est, rem conversam non esse
prohibitam?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

QUÆSTIO QUADRAGESIMA- TERTIA.

Virum rationabiliter & cum veritate dicantur leges non esse sufficienter promulgata, quando probabile est, rem controversam non esse prohibitam?

HE hac re fusè egi tum hîc quæst. 2. à num. 45. tum in tract. de conse. prob. quæst. 23. à num. 14. usque ad 27. ubi ostendi, nullam legem esse sufficienter promulgatam seu applicatam, ut obliget ad illud, quod probabiliter non comprehenditur sub lege. Porro quia lex non satis promulgata non obligat, abique dubio ex hac reflexa legum consideratione validissimum desumitur argumentum, quod usus probabilium sit licitus, quòdque ex hoc ipso capite scire possimus, nos non peccare formaliter, quando hæc scimus, an materialiter peccemus. Nec hoc Celladeum fugit, quia propterea lib. 3. quæst. 8. conatur ostendere, nullum ex hoc titulo aut benignè sententia comprobanda, aut suæ opinioni de inseparabilitate certitudinis peccati materialis à formali impugnanda argumentum desumi posse. Hæc occasione argumentum quoddam Cardinalis Pallavicini examinat, & ut putat validè refellit; sed in omnibus à veritate aberrat, & alicubi eòsque distat, ut mirum sanè videatur, Theologum doctum & acutum in cogitationes adeò à veritate remotas incidere potuisse. Hæc ut consent, sit.

ASSERTIO UNICA.

Quoties post diligens veritatis examen gravissimi probique Auctores abeunt in contrarias sententias de e ipsentia vel obligatione legis, toties lex illa non habet vim obligandi, nec obligat quemquam ex defectu sufficientis promulgationis.

2. PROBATUR. Certum est legem non sufficienter promulgatam non obligare. At constat pariter, talem legem non esse sufficienter promulgatam, quia post omnem diligentiam adhibitam, existentia aut obligatio legis manet ita incerta, ut apud omnes subditos probabile sit, legem aut non dari, aut ad tale objectum non extendi. At promulgatio est ceremonia subditis tam manifesta, ut plures saltem illorum profus certificent, & legem latam fuisse, & tali ceremonià indubiè fuisse manifestam. Imò promulgatio ex sua natura est ceremonia adeò sollemnis & manifesta, tamque liquè id divulgata & certa ejus notitia, ut magnam subditorum partem latere non possit, nisi ipsi culpabiliter ad ea, quæ fiunt, nolint attendere. At in casu nostro, nemo subditorum novit, quòd detur ejusmodi lex, aut quod unquam existerit illa sollemnis ceremonia; quia doctissimi quique ac maximè probi sciunt probabile esse, quòd legislator nunquam talem legem ediderit. Ergò talis lex non est

sufficienter promulgata & applicata. Ergò neminem obligat. Qui de hac re plura cupit, legat quæst. 23. de conse. prob. à num. 14. atque repetat dictà hîc quæst. 2. à num. 45. usque ad num. 59. in illis enim locis argumentum hoc fusè tractatum inveniet.

3. Probatur secundò ratione, qua Cardinalis Pallavicinus usus est, quamque Celladeus refert §. 1. Ratio sic se habet. Licetum cuique est non solum sequi partem, quam quis post diligentem veritatis indaginem absolute reputat veram; ut Cardinalis eo loco supponit, sed etiam licitum est mihi sequi partem minus certam, quam minus probabilem ac speculative falsam reputo; quia cum videam plures peritos ac probos, non obstantibus meis rationibus, existimare, nullam dari ejusmodi obligationem, adeoque licite operari contra meam opinionem, dum sectantur suam, quæ ipsis probabilior est & habetur absolute vera non est rationi consonum, nec expedit reipublicæ, ut ego ex mea peculiari opinione sim obligatus ad id, ad quod alii non tenentur. Lex enim debet esse communis, & ex æquo obligare omnes, quibus proponatur eadem motiva obligationis, ut in republica sit uniformitas operandi. Ideo quando lex aliqua non est acceptata, quamvis culpabiliter, à majore parte reipublicæ, non obligat alios, quia ordinatur ad constituendam in moribus regulam communem.

4. Rationem hanc à Cardinali retractatam fuisse testatur Celladeus, à quo etiam dicit sibi præscriptum fuisse, ut id alii ediceret. An Cardinalis rationem hanc retractaverit nec ne, sollicitus non sum; quamvis enim in hac re Celladeo plenam fidem tribuam, existimo tamen nil eorum, quæ ego in argumento ponderavi, ab illo fuisse retractatum. Multa enim alia continentur in ratione Cardinalis, quæ apud ipsum videri possunt, quæque ego omisi, quia ad quæstionem præsentem necessaria non sunt, fortassis ergò aliqua ex illis retractavit, sed non est cur rationem ipsam, ut à nobis ex ipso breviter proposita est, retractaret, nil enim continet, quòd Celladeus, aut quisvis merito carpat, maxime si intelligatur de lege humana, de qua potissimè loquitur Cardinalis, ut patet.

5. Probatur tertio à priori. Quoties est certò probabile legem non dari, toties datur certa probabilitas, quòd Deus habeat voluntatem seu legem æternam, quæ permittit liberum usum talis rei. Ponamus exempli causà utramque partem contradictionis esse æquè probabilem, & utramque ex æquo communiter defendi ac tradi à Theologis. In hoc casu, si loquamur respectu communitatis, certum videtur, legem prohibentem talem rem aut non existere, aut sufficienter promulgatam non esse: ratio est; quia tantum affertur

Propria opinio non inducitur obligationem, quanto periti communitatem non possunt eam causam in praxim reducant.

Ratio alia: si nil continet retractatione dignum.

Si probabilitas sufficienter ad promulgationem legis legis contrarie est simul promulgata.

pro lege aeterna permittente, quantum pro lege aeterna obligante. Ergo vel neutra, vel utraque est sufficienter promulgata huic communitati. At utraque non potest esse sufficienter illi promulgata, quia tunc utraque apud illam vigeret, quod est impossibile, cum sibi contradicant, & effectus profus contradictorios inducant. Ergo neutra est sufficienter promulgata. Et sane absurdum profus est existimare, quod ex duobus iudiciis aequalibus unum sufficiat ad promulgationem sui objecti contra aliud, & aliud non sufficiat ad promulgandum suum objectum contra prius. Cum enim inter illa iudicia detur perfecta aequalitas, impossibile est, quod unum sit potentius alio. Ergo neutrum praevalet. Ergo neutrum sufficienter promulgat legem, quam indicat; quia promulgatio est iudicium legis longè praevalens omni, quod afferitur contra legem, ut patet. Ergo talia argumenta non sunt sufficientia promulgatio talis legis. Ergo rectissime dicimus, legem in casu objectionis non esse sufficienter promulgatam.

Patet probabilitas non sufficit ad promulgationem.

6. Argumentum hoc validius urget in sententia Celladei, quia per illum in casu motivorum aequalium pro lege & contra legem, motiva illa penitus se elidunt, & perinde se habent, ac si nullum esset motivum pro parte alterutra. At quando nullum est motivum indicans legem dari, nulla datur promulgatio talis legis. Ergo in casu paris utrimque probabilitatis non datur sufficientis legis promulgatio. Atque haec est alia contradictio Celladei, qui ex una parte vult legem prohibentem in casu probabilitatis paris esse sufficienter promulgatam, & ex altera parte expressè assertit, motiva paria se penitus elidere, atque ita se habere, ac si nulla profus darentur pro ulla parte. Sed ubi nulla dantur motiva in communitate pro lege, certum est legem illam non esse sufficienter promulgatam communitati. Ergo tunc per Celladeum nulla datur promulgatio, quam tamen pro eodem casu omni nili dari contendit. Ergo sibi contradicit.

Celladei contradictio.

In his casibus dirigitur per legem aeternam reflexam.

Hinc inferitur, quod in istiusmodi casibus nulla detur lex aeterna directè & per se à Deo intenta, per quam dirigi possimus, cum nulla eiusmodi lex sit sufficienter promulgata & intimata nobis. Itaque recurrendum est ad legem reflexam, & ad voluntatem Dei, quae per accidens tantum & ex suppositione nostrae ignorantiae nos dirigit iuxta dicta *quasi. 11. de cons. prob.* illa enim sola est lex aeterna hic & nunc sufficienter nobis promulgata & intimata, ut patet.

In casu hoc lex verè existens non est sufficienter promulgata.

Nec dicas pro Celladeo, alterutram ex legibus directis in Deo existere, illam autem, quae verè existit, esse promulgatam, non alteram, quae non existit. Nam contra; quia promulgatio, ut bene advertit Celladeus, est denominatio quoad nos. At in casu paris probabilitatis nihil est quoad nos pro una, quod non sit pro altera, quamvis plus sit pro una quoad Deum. Ergo in tali casu procul dubio omnis sufficientis legis promulgatio deest, saltem relatè ad exigendam obedientiam circa tale objectum, quidquid sit, an eadem Dei voluntas quoad obedientiam circa alia exigendam sit sufficienter promulgata, & intimata. Qui plura de hac re cupit, videat hic *quasi. 2. à num. 45. & quasi. 23. de cons. prob. à num. 14.* ibi enim valida pro rei istius confirmatione argumenta reperiet, quae hic non repetenda sed solum inculcanda sunt. Plura etiam haec spectantia in objectionibus ponderanda erunt.

Doctrina haec profus conformis est S. Thomae pluribus in locis. In primis *quasi. 17. de veritate art. 3. in corpore* expressè docet, praeceptum superioris non obligare subditum, nisi sciatur. Ergo probabilitas non sufficit, saltem quando oppositum est probabile, quia in tali casu superioris praeceptum non scitur. Sed juvat verba S. Doctoris proferre. *Ex imperio alicujus Regis vel Domini non ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur. Atingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante scientia illius praecepti. Et ideo ille qui non est capax notitiae, praecepto non ligatur. Nec aliquis ignorans praeceptum Dei ligatur ad praeceptum sciendum, nisi quatenus tenetur scire praeceptum. Si autem non tenetur scire, nec sciat, nullo modo praecepto ligatur.* Hinc sic arguo. In casu praesentis controversiae nemo scire potest praeceptum Dei, ergo nemo illud scire tenetur, cum ad impossibile nemo tenetur. Probatur antecedens, quia post omnem diligentiam res ita manet incerta, ut probabile sit, Deum illam non praecepisse, Ergo nulla datur, nec ulla dari potest scientia praecepti. Ergo ex mente S. Thomae nemo in tali casu ex praecepto ligatur, sed per hoc ipsum quod scientia praecepti cognoscatur impossibilis, unusquisque legitime inferre potest, se illo praecepto non ligari.

Similia habet S. Doctor 2. *quasi. 1. art. 4. ad 2.* ubi disertè tradit, homines mysteriis fidei non assensuros, nisi viderent ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi. Nec dubium, quia per visionem & evidentiam intelligat claram & evidentem rei perceptionem, cum in corpore articuli visionem & scientiam opinioni ac fidei opponat. Hinc sic arguo. Ex mente S. Thomae nemo tenetur credere ob probabilitatem, nisi habeat evidentiam creditilitatis de mysterio credendo. Ergo à fortiori excusandi sunt in re morali, qui solum probabilitatem inventunt in parte opposita, dummodo scientia desit; quia si in iis, quae sunt de fide, & sunt necessaria necessitate mediè, non teneamur ea admittere, nisi demonstrantur esse evidenter credibilia, multò minus teneamur admittere legem ut veram ac obligatoriam & sufficienter promulgatam ac applicatam, quando est solum probabile, quod existat, modò oppositum sit etiam probabile; quia talis lex verè non est sufficienter applicata ut vim legis exerat, sicut in simili constat de lege credendi revelata.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

7. **O**BJECTIONES primò. Si ista reflexa vel de obiecto sensio vel excusatio, à non promulgatione vel acceptatione legis desumpta, sufficeret ad excusandum à peccato, tam infideles quam haeretici possent æquo jure se excusare, appellando ab omni disputatione directà ad reflexas, quas ipsi probabiles esse tuebuntur; cum ipsi probabilitatem quoad nos habere possint de veritate suorum dogmatum. At sequela falsa est, ut patet. Ergo defensio per reflexam considerationem à non promulgatione legis desumpta nulla est. Probat sequelam sic. Si alicui Calvinistae per argumenta creditilitatis fidei nostrae ostendas, solum Ecclesiam Catholicam esse veram, extra quam nulla salus, ille facillè se expediat, dicendo, veritatem ipsam non esse necessariam, sed probabilitatem sufficere etiam in materia religionis, sicut sufficit in materia morum. Dicit, nolle

nolle se de veritate ipsa disputare, sed indirectè ac reflexè rem determinare. Cogendet, Doctores suos audivisse fundamenta nostra, nihil tamen fuisse motos, ac proinde legem, si qua est, acceptandæ religionis Catholicæ non fuisse satis promulgatam. Simili ratione Ethnici evadere possent obligationem credendi, quia cum Dionysius, Paulo in Areopago prædicante, credidit, potuisset non credere, prætendendo legem non esse sufficienter promulgatam, aut acceptatam; quia videbat, majorem partem Areopagitarum, qui omnes erant viri doctrinâ præstantes, Pauli dictis si rem non dedisse. Jam lex, quæ plerisque non obligat, reliquos paucos residuos comprehendere nequit, quia lex est uniformis regula, ideo instituta, ut in republica operationes sint uniformes, maxime in materia religionis, cujus diversitas inquam turbationem causare solet. Præterea dicere poterat, lex proposita nova est ac difficilis, & quamvis quæ Paulus adducit fortia videantur, nihilominus possum practicè conscientiam meam deponere in opinione senatus celeberrimi, qui majori ex parte dicta illius non approbat, sed rejicienda judicat. Si credero, singularis habebor, judicijque paradoxum notam incurram.

Alia similia ejusdem illatio.

Tertia illatio prioribus simillima.

Rursus conversio gentium hæc ratione redderetur impossibilis, quia omnis earum conversio ab uno aliquo vel à paucis plerumque incipit. At ille, vel illi pauci prætendere poterunt, legem non esse sufficienter promulgatam, quia à minima mundi parte audita est, & à paucis, quibus declarata fuit, admittitur. Porro lex à majori parte republicæ non acceptata, etiam culpabiliter, reliquos non obligat. Præterea ergo, se quoque ad credendum non obligari, maxime si damnum illis ex admisione ac professione talis fidei imminet, ut tempore persecutionum imminere solet, quia durum est bonis omnibus spoliari, mortisque etiam periculum incurere; expedire sibi, ut longè majori Patriæ parti se accommodent, ne proprio judicio ad tam dura se condemnent. Ita Celladeus §. 2.

Abstrusas argumenti & paritas apponitur.

8. Respondet primò indirectè, & in conspectu omnium Ecclesiæ Doctorum à te peto, Celladee, an existimes, non plus probabilis, & invincibilitatis tribuendum esse certè probabilibus Catholicorum opinionibus, si tortassis falsæ fuerint, quàm infidelitati ac hæresi tribuendum sit? si dicas plus probabilis ac invincibilitatis competere Catholicorum opinionibus, etiam quando præter opinionem errant, eo ipso concedis argumentum tuum procedere de subjecto non supponente, quia scis & fateris paritatem, quam urgēs, non subsistit re. Si parem utriusque probabilitatem & invincibilitatem aut vincibilitatem tribuas, uti debes, ut argumentum valeat, evidentem falsitatem enuncias, eamque viris doctissimis sanctissimisque maxime injuriosam: Protectò si verum dicas, negare haud poteris, quin S. Thomas, aut S. Bonaventura non magis probabiliter & invincibiliter locutus sit, sed tam vincibiliter errarit, quàm errent infideles & hæretici, qui post fidem Catholicam illis sufficienter propositam, in sua perfidia perseverant. Hoc, inquam, negare non potes, quia certum est, alterutrum eorum in pluribus errasse, cum in pluribus sibi apertè contradicant. Quis autem abque horrore potest hæc, non dico reipsa asserere, ut tu tenaris nisi tibi apertè contradicas, sed vel imaginari, ea à Lectore accipi posse, tanquam à se dicta.

9. Sed age. Quid tibi venit in mentem, ut inter hos omnes ex æquo comparationem institueres? Nonne argumenta fidei Catholicæ, debite proposita ac perpensa, summam mysteriorum credibilitatem evidentè ostendunt? Nonne evidentè etiam evincunt, nil illis comparandum aut allatum fuisse, aut afferri posse in contrarium, omnemque assensum de contrario, aut etiam voluntariam dubitationem de illorum veritate esse temerariam. Absque dubio argumenta pro fidei Catholicæ sunt ejusmodi, alioquin nemo obligaretur ad eam amplectendam, illi quæ tanquam à Deo revelatæ super omnia credendum. At è contrario, inter opiniones certè probabiles, de quibus Doctores Catholicæ communiter variant, nemo sane mentis dixerit, argumenta uni parti faventia ita excedere alia, ut si utraque debite proposita & considerata fuerint, hæc illis ita præponderent, ut illa in horum comparatione nullius momenti sint, sed prorsus evanescant, nec sufficiant ad avertendam temeritatis notam; si quis aut illis inhæreat, aut etiam propter illa oppositum in dubium revocet. Præterea certum est, veritatem in istis casibus ita latere, ut à conante & volente etiam per summam diligentiam cerni ac discerni non possit. Latet ergo invincibiliter, alioquin vel S. Thomas, vel S. Bonaventura in suis sententiis dicendis vincibiliter errasset, & consequenter graviter peccasset. Idem esset de omnibus gravissimis Doctoribus, qui in rebus ad fidem & mores spectantibus sibi contradicunt. Stat ergo, longè majorem probabilitatem & invincibilitatem convenire falsis sed controversis Catholicorum opinionibus, quàm hæresi aut infidelitati conveniat. Erras ergo, & evidentè erras, Celladee, dum hæc omnia proponis ut æqualia quoad hoc, quæ in hoc ipso quàm longissimè distant. Illegitima ergo & evidentè falsa est comparatio, in qua te fundas, ut rationem hæc propositam falsitatis arguas. Præterea eadem est etiam viris sanctissimis pariterque doctissimis summè injuriosa; quæ enim atrocior injuria contra tales viros excogitari potest, quàm dicere illos, si fortè erraverint, aut errent, non minus vincibiliter errasse, quàm errent hæretici, & infideles, qui mysteriis fidei sufficienter propositis assentire renuunt. At hoc evidentè sequitur ex comparatione ista, quia contendis omnimodam paritatem subsistere. Ergo per te errores Doctorum Catholicorum sunt æquè vincibiles ac errores hæreticorum & infidelium. Ergo tu illis injuriosus es, qui tam atrocem illis noxam inuris.

Paritas inter fidei Catholicæ opiniones & hæreses est absurdissima.

Est etiam vis sanctissimis doctissimisque injuriosa.

Celladeus duo falsa proponit.

10. Resp. 2. directè, & in primis dico, Celladeum apertè errare in duobus suppositis; supponit enim primò, hæreses esse probabiles quoad nos, etiam quando omnia motiva credibilitatis fidei Catholicæ afferuntur in contrarium, quo nil falsius, aut absurdius dici potest; motiva enim fidei Catholicæ sunt certa, & certam fidem faciunt; nil autem potest esse vel quoad nos probabile, cujus contrarium certum est, aut pro cujus contrario argumenta ad certam fidem fundandam sufficiunt, ut fuse ostensum est in tractu de opin. prob. quæst. 2. & quatuor sequentibus, & sæpius in istis etiam quæstionibus ex ipsa natura ac definitione probabilitatis probatum.

11. Rursus supponit nos docere, quòd enique pro arbitrato liceat appellare ab omni disputatione directà ad reflexam, & sic de ipsa veritate rei nil curare; verum nos è contrario & dicimus, & apertè profiteamur, omnes teneri ad veritatem ipsam

Catholici in utrumque, pr. banibus licet recurrunt ad consideranda.

tionem re-
si. xam.

ipsam diligenter investigandam, nec locum esse considerationi reflexæ ad licitè formandam conscientiam, nisi quando veritas directæ aut certè haberi non possit, aut certè non possit haberi cum tanto excessu verisimilitudinis, ut oppositum non sit probabile. Nec hoc tantum verbis profite- mur, sed ipsum ex modo arguendi evidenter demonstramus; ipsa enim principia reflexa, quibus utimur, adeo indispensabiliter supponunt veritatem directam per diligentiam debitam haberi non posse, ut nisi hoc præsupponatur, illa ad conscientiam formandam nulli usui esse possint. Hæc omnia tam apertè constant ex exemplis hæctenus allatis, ut de illis nullum dubium esse possit. Quæ cum certissimè ita sint, palmariter errat Cellædeus, dum dicit, Calvinistam facile posse se expedire ab argumentis fidei Catholicæ veritatem directè comprobantibus, dicendo probabilitatem sufficere in materia religionis, sicut sufficit in materia morum; proinde nolle se de ipsa veritate differere, sed reflexè tantum rem determinare. Palmariter, inquam, errat, quia nemo hac ratione excusare se valet; cum apud omnes certum sit, nullam probabilitatem sufficere in materia morum ac religionis, quando veritas ipsa sciri potest, cum omnes ad eam diligenter investigandam teneantur, nec citra culpam ab illius indagatione eximere se possint, quando aut mysteria fidei & motiva credibilitatis, aut morum doctrinæ sufficienter proponuntur. Itaque Calvinista sic procedens culpabilis esset, quia sciens & volens oculos veritati clauderet, illamque contra suam obligationem audire ac considerare contemneret. Præterea appellaret ad probabilitatem, quæ haberi non posset; cum probabilitas, de qua differimus, fundetur in carentia certitudinis etiam moralis de opposito, & præsupponat veritatem ipsam per diligentiam debitam certè sciri non potuisse. Non ergo nisi merè prætereundè potest, legem acceptandæ fidei Catholicæ non esse sufficienter promulgatam, cum certum sit, eam etiam ipsi sufficienter promulgatam esse; nisi enim sponte oculos claudat, veritatem legis latæ sibi que applicatæ non potest non cernere. Quod si æquo jure prætereundè posset, talem legem non esse magis promulgatam, quam sit lex de confessione circumstantiarum solum notabiliter aggravantium malitiam in eadem specie, ut contendit Cellædeus, tunc lex acceptandæ fidei ex defectu debitæ promulgationis non magis obligaret, quam lex constituti dicitæ circumstantias nunc nos obligat. At lex ista ex defectu promulgationis & sufficientis applicationis nos non obligat. Ergo si verum dicat Cellædeus, neque lex acceptandæ fidei hæreticos obligat. Ecce iterum quam miserè in propria argumenta impingit; nam quæ ob subjectum non supponens frustra contra nos objectat, eadem in propriis ipsius principiis efficaciter convincunt, absurda in argumentis contenta ex ipsius sententia legitime deduci, quæ nullatenus sequuntur ex illa, quam impugnat, sed opposita omnia ex illa elatè deducuntur.

Admissa à
Cellædeo
probat ex
vera esse in
ipsius sen-
tentia quæ
contra nos
objicit ut
absurda.

Effugium
Cellædeo
occiditur.

12. Quod si Cellædeus, veritate convictus dicat, directæ quidem Catholicorum dogmata incomparabiliter magis excedere directas hæreticorum doctrinas, quam una opinio probabilis excedat aliam probabilem; parem tamen esse omnium conditionem quoad considerationem reflexam: si, inquam, ita dicat, contra est primò, quia jam fatetur, directos Catholicorum errores circa res ejusmodi esse invincibiles, quod

nobis satis est, & ipsum contradictionis arguit. Nobis quidem satis est, quia lex illa non est sufficienter promulgata, seu applicata, cujus existentia insuperabiliter ignoratur: ergo qui tali errore directo decepti operantur, non peccant, sed excusantur. Præterea ex hac ipsa insuperabili veritatis ignorantia, apertè sequitur, locum dari reflexis discursibus à nobis propositis, quia illi in hac ipsa ignorantia fundantur, sicut etiam non promulgatio legis; de qua nunc agimus, in eadem fundatur, ut patet. Ipsum verò contradictionis arguit, quia admittit diversitatem inter principia directæ, necesse est, ut eadem admittatur inter reflexa, quia principia reflexa fundantur in directis, nec locus est illis, nisi ubi veritas per principia directæ nequit haberi. Præterea nonne aperta contradictio est, principia directæ inæqualiter uni ac alteri parti favere, & tamen principia reflexa, quæ in directis fundantur, & ab earum qualitate suam vim & efficaciam desumunt, utriusque parti favere æqualiter? hoc in casu particulari perpicuum est, quia in materia constituti circumstantias solum notabiliter aggravantes, lex obligans ad ullam determinatam partem tenendam non est sufficienter promulgata, & applicata, quia rei illius certitudo adhuc insuperabiliter latet. Unde hæc insuperabilis ignorantia veritatis dat locum discursui reflexo, quod non obligemur ad eas contentas. At in casu hæretici negantis Christum in Eucharistia v. g. aliter se res habet, lex enim obligans ad credendum non latet, sed est sufficienter applicata ac promulgata. Ergo non datur locus argumento ac principio illi reflexo, quo Catholicus in materia constituti tales circumstantias utitur. Ergo evidens est, principia reflexa non posse æqualiter se habere, quando directæ inæqualiter se habent. Ergo Cellædeus nec per directas nec per reflexas considerationes suum argumentum defendere potest.

13. Eadem ratio ostendit, infideles non posse se ipsos per principia reflexa defendere, quia cum lex Dei directè sufficienter illis intimetur, non est locus pro principiis reflexis, ut patet. Jam etsi hæc responsio abundè sufficiat, lubet tamen exactius discutere quæ Cellædeus congerit, notabilesque ejus defectus notare.

14. Primis certum est, Dionysium rationabiliter non potuisse prætereundè, legem à Paulo propositam non fuisse ipsi sufficienter promulgatam, quia auribus suis audivit præconem, qui eam nomine Dei intimabat: Deus autem, qui supremus creaturarum legislator est, omnes immediate obligat ad credendum dictis ipsius, quoties sufficienter constat præconem à Deo missum esse, atque ea, quæ ipsi commissa sunt, enarrare. Jam vel sufficienter innouit, vel non sufficienter innouit Dionysio, quod Paulus esset talis, & taliter se gereret. Si secundum, nondum tenebatur credere, quia qui eundè credit levitè est corde; si primum, indubiè tenebatur, nec ab hac obligatione eximi potest, eò quod alii assentire nolint, aut etiam contradicendo reclamant, quia Deo sufficienter ostendit se velle aliquid, obtemperandum est, omnique creaturæ contrarium volenti aui jubenti resistendum. Jam haud dubiè dictæ qualitates Pauli sufficienter intimatæ erant Dionysio, vel quia jam tum ipsi notorium erat, Paulum Jesu Christi Apostolum ea prædicare, quæ Christus ipse docuerat, plurimisque ac patentibus miraculis confirmaverat, & sic etiam Paulum ipsum suam legationem miraculis confir-

confirmasse; vel quia quamvis externa Pauli propositio nondum esset sufficiens ad fidem promerendam, Deus ipse externa propositiois defectum internam ac extraordinariam illuminatione supplebat. Jam quodcumque horum dicatur, certum est, Dionysium obligatum fuisse ad credendum, legemque, quae ad dandam fidem obligabatur, fuisse sufficienter ipsi intimatam seu promulgatam, cui proinde absque peccato obedientiam negare non poterat.

Aliorum non acceptatio fidei, Dionysium non excusabat.

15. Nec obstat, quod videret plurimos ex Arcopagitis Pauli dictis fidem non dare, non enim ideo pretendere poterat, se illa lege non obligari, eò quod non esset acceptata à maiore parte, & lex, quae plerisque non obligat, reliquos paucos non arctat, quia est uniformis regula aequè afficiens omnes: non, inquam, poterat hoc pretendere, quia vel videbat omnes ad eam acceptandam fuisse obligatos, vel certè animadvertibat, Deum sibi singulariter suam voluntatem manifestasse. At in neutro casu ipse liberabatur ab obligatione credendi. Non in primo, quia alii non credendo seu non acceptando legem peccabant, & ipse peccati etiam reus fuisset, si non credidisset idque verum & indubitatum est, quando superior absolute iubet, suamque voluntatem intimat; tunc enim peccant subditi, qui legem non acceptant, quamvis postquam, ipso tacente, diu continuauerunt in sua obstinatione, peculiaris homo, qui ab initio obtemperavit, & ex se paratus est obedire, non teneatur postea singularis esse, & solus legem humanam servare, reliquis eam non servantibus. Non in secundo casu, quia cum diversa esset ratio de ipso & aliis, satis sciebat, Deum à se fidem exigere, quidquid esset, an eam ab aliis adhuc immediate exigeret.

Lex non acceptata plus valet ad obligandum, quam lex non promulgata.

16. Atque hinc apparet, Celladeum in argumenti propositione dupliciter errare: errat primò, quia aequiparat legem non acceptatam cum lege non promulgata, quasi neutra ex aequo ullam obligationem induceret, quod tamen falsum est; quia lex promulgata ab initio saltem obligat, ut acceptetur; & qui illam non acceptat, sed facit contra eam, peccat. At lex non promulgata omnino non obligat, quia non est sufficienter applicata. Quod si dicat, se non tradere eam aequiparationem ex propria sententia, sed eam ex doctrina Cardinalis Pallavicini aliorumque referre, atque ex illa probare sententiam illorum esse rejiciendam, adhuc errat, quia aut mentem illorum non intelligit, aut certè eam ita exponit, ut illam communi doctrinae, illorumque opinioni contrariam repraesentet; nemo enim absolute docet, non plus virum esse in lege non acceptata, quam in lege non promulgata, sed multas limitationes adhibent, quando dicunt legem non acceptatam non obligare. In primis enim loquuntur de lege humana, non de divina; divina enim lex indispensabiliter obligat omnes, quibus est sufficienter promulgata, unde licet plerique, imò omnes nolent acceptare legem non surandi, adhuc surando peccant, quia supremus legislator absolute vult obligare suos subditos, nec suam obligationem ab eorum acceptatione dependere. Profus enim absurdum esset, si supremus legislator à subditorum voluntate aut acceptatione dependeret. Itaque si subditi acceptent, siue non acceptent legem divinam, peccant, si faciunt quod illa prohibet, quia transgrediuntur legem supremi legislatoris illis sufficienter promulgatam.

Lex divina obligat ut acceptetur, & obligat quamvis non acceptetur.

17. Quod si loquamur de lege humana, de qua sola loquuntur Auctores, qui dicunt, legem non acceptatam non obligare, adhuc multas limitationes apponunt, ut propositio illa sit vera. In primis dicunt, illos peccare, qui legem non acceptant, modo non adfit sufficiens causa illam non acceptandi, quae si adfit, ex epistola excusantur. Ratio est, quia legislator humanus, non videt omnia, quae intervenire possunt, ideoque saepe ignorat circumstantias intercurrentes, quae suadent legem non esse acceptandam, quas si scivisset, nolisset subditos ad legem acceptandam obligare. Rursus legislator humanus, saltem civilis, saepe potestatem habet à republica, unde facile praesumitur quod non habeat potestatem obligandi subditos quando omnes reclamant, & dicunt se legem nolle acceptare, eò quod illam existiment non esse opportunam. Ratio est, quia respublica non censetur talem potestatem Principibus temporalibus tribuisse. De legislatoribus autem Ecclesiasticis, saltem supremis, qui non ab hominibus, sed à Deo immediate jurisdictionem recipiunt, alia est ratio: verum illi plerumque ex quadam aequitate censentur tam benigne uti sua potestate, ut nolint absolute obligare subditos in illis circumstantiis, in quibus deest potestas Principibus temporalibus. Itaque si ab initio omnes subditi reclamarent legi Ecclesiasticae, eò quod sincere & sine passione existimarent, illam non expedire &c. in eo casu legislator Ecclesiasticus censetur nolle obligare subditos ita reluctantes. Ceterum si supremus legislator Ecclesiasticus legem ferat, quae habet conditiones verae legis, & absolute velit suos subditos obligare, atque hanc suam mentem aperte declaret, haud dubie lex tenet saltem ab initio, & qui illam non acceptant, sed transgrediuntur, peccant. Ceterum in hoc etiam casu, etsi ab initio peccent, qui eam non acceptant, tamen si diu manserint in illa inobedientia, & Princeps dissimulet, eò quod nec poenas exaequat, nec legem reiteret &c. censetur non amplius velle obligare subditos, atque ita lex illa definit esse lex, quia tacite revocatur à Principe. Similiter si lex ab initio promulgetur, & pauci aliqui illi obtemperant, eò quod sincere cupiant legibus obedire, reliqui tamen omnes legem illam contemnant, nec in usum deducant, in eò casu post tempus aliquod (quod quantum esse debet à Theologis & Jurisperitis assignari solet) pauci illi non amplius tenentur illis legibus, quia eò ipso legislator censetur vel legem abrogare, vel certè cum illis dispensare, ne duorum vel trium proborum hominum obedientia ludibrio vertatur ac vituperio, à quo omnes maxime abhorrent. Atque adeo legislator humanus cum tanto onere subditos obligare non intendit. Nihilominus si lex iusta esset, & legislator insisteret, legisque executionem exigeret, peccarent, qui sine causa illam non acceptarent, illique non obedirent, quia legitimo legislatori resisterent, & legibus ab eo latis non obtemperarent.

An & quomodo lex humana obligatio nem inducat, ut acceptetur.

Potestas est, quam Ecclesiastica in ordine ad obligandum, ut lex acceptetur.

Quomodo lex ab initio obligans definit per non acceptationem.

Doctrina allata locum habet in omni lege humana.

18. Et haec quidem locum habent, non solum quando non acceptatio legis coincidit cum non promulgatione illius per provincias, quod saepe contingit; quoties scilicet illi in Provinciis, ad quos spectat leges promulgare, illas non promulgant; sed etiam quando post promulgationem & aliqualem observationem omnes ferme per defuetudinem ab illa observanda cessant; quia sicut leges humanae hac ratione paulatim cessant, ita eadem ratione peculiaris homo, legum obser-

observandarum cupidus, ab illarum obligatione liberatur, quoties omnes longa consuetudine ita cessarunt ab illius observatione, ut eam non amplius ut legem obligantem respiciant.

Non acceptatio in lege divina, si subordinetur non promulgationi aliquo modo excusat ab obligatione.

19. Quod si sermo sit de materia ad legem divinam spectante, non acceptatio talis legis nullam habet vim, nisi quando illa non acceptatio fundatur præcisè in non promulgatione ejusdem, quod toties evenit, quoties probi doctique homines post diligentem veritatis indagacionem inveniunt rationabile fundamentum ad existimandum, tale objectum à divina lege non esse præceptum; tunc enim rationabiliter renuunt legi insufficienter apparenti tanquam legi verè obligatorie se subdere. Hoc autem est legem talem non acceptari. Verum hæc non acceptatio præsupponit non promulgationem, ideoque in tali materia non acceptatio & non promulgatio non sunt duo tituli disparati, sed penitus subordinati. Errat proinde Celladeus, dum titulos istos proponit, ac si essent duo tituli prorsus diversi, cum in materia legis divinæ necessariò connectantur, & unus alteri subordinetur.

Tota Celladei obiectio ex terminorum æquivocatione & falsa suppositione procedit.

20. Qui doctrinam hucusque traditam, quæ apud Theologos est prorsus indubitata, benè intellexerit, & inter non acceptationem legis divinæ & humanæ ritè distinguat, atque animadvertit, quando non acceptatio legis subordinatur, quando non subordinatur ejusdem promulgationi, atque tunc demùm Celladei obiectioem relegerit, videbit, quòd nil difficultatis contineat, sed quòd ex terminorum, qui in diversis circumstantiis diversa significant, æquivocatione procedat; confundit enim doctrinam de non acceptatione legis divinæ sufficienter declaratæ, cum non acceptatione legis humanæ, & ex sensu Auctorum ita loquitur, ac si illi de utraque lege idem prorsus docerent, cum Doctores omnes diversimodè de talium legum non acceptatione loquantur. Itaque tantum abest, ut sequatur ex doctrina nostra, aut illa Cardinalis Pallavicini, quòd infideles suam infidelitatem excusare possint, aut quòd conversio gentium reddatur impossibilis, ut oppositum manifestè sequatur, quia & absolute asserimus, & ex nostris principiis manifestè sequitur, nullam esse posse probabilitatem pro errore, qui repugnat veritati fidei sufficienter propositæ; quòd verum est, etsi non solum omnes Areopagitæ, sed omnes totius Græciæ sapientes Paulo prædicanti, & suam doctrinam tanquam à Deo revelatam sufficienter probanti restitissent.

SOLVITUR II. OBJECTIO,

Et queritur, an proborum exemplum ad conscientiam formandam sufficiat?

Obiectio 2. 21.

OBJECTIO secundò. Recursus ad reflexam istam considerationem in non promulgatione legis fundatam committit circulum. Ergò est argumentum fallax, & illegitimum. Probatur antecedens. Nemo potest ab aliqua lege legitime se excusare per alios aliorumque deobligationem, nisi supponendo eos legitime se gerere, & esse legitime excusatos in eadem causa. Turpissima siquidem esset excusatio hujusmodi: longe major pars reipublicæ, sive benè sive malè, non operatur juxta hanc legem, nec juxta illam operari propter aliorum exemplum tenetur: talis enim conclusio ex illo antecedente

An & quomodo licet operari propter aliorum exemplum?

non sequitur, sed solum inferitur, quod ego possim vel benè vel malè juxta illam operari, aut quod possim benè vel malè putare juxta illam non operandum. Ergò ut me defendam, debeat prius alios defendere, & ostendere, eos benè facere hanc legem non servando, & benè putare dicendo eam non obligare, ut sic inferam, me benè facere taliter opinando ac operando. At non possum alios per se alios reflexè defendere, ut eadem ratio ostendit. Ergò tandem veniendum est ad disputationem directam. Ergò non est nisi unica via nos justificandi, nempe deductio veritatis per principia directa. Inanis ergò est omnis justificatio per principia reflexa. Præterea multitudo, per cujus exemplum me justifico, vel audit & intellexit, vel non audit aut non intellexit motiva legi faventia. Si secundum, nemo potest se defendere per talium vitiorum ignorantiam, ut patet. Si primum, loquimur de intelligentibus. At illi supponuntur existimare se obligatos. Ergò vel debent operari juxta suam sententiam, vel ad alios provocare. Si primum, habetur intentum, quia homines tales per sola principia directa regulantur. Si secundum, datur circulus vitiosus; quia si omnes speculative existimantes obligationem dari, sint quatuor, ego me justifico per tres alios, illi se justificant per me, & sic ego inadæquate saltem me justifico per meipsum. Committitur ergò circulus in recursu ad istam considerationem reflexam. Hoc vitium in multis resolutionibus moralibus intervenit. Queritur an usus chocolatis sit contra paupertatem religiosam, quia non est res pauperum, sed divitum, cum sit valde pretiosa. Respondent aliqui, usum illius non esse contra paupertatem religiosam, quia datur ejus usus in Religionibus valde observantibus. Ecce singula se justificant per reliquos, & committitur circulus, quia nil est quòd primò rem justificet, in quo sistere possimus. Idem videre est in nimio faminarum ornatu; singula se excusant per alias, & nil est, in quo tandem excusatio sistat. Et tamen lumine naturæ notum est, quòd nemo se possit excusare per alium, nisi supponat eum non ex ignorantia rectè agere, & esse aliquem primum, in quo sistat appellatio. Ita Celladeus §. 3.

Respondeo inprimis, obiectioem, saltem quoad primam partem non esse ad rem; quia procedit de lege certa, certoque promulgata, cum tota præsens difficultas sit de lege, cujus existentia aut promulgatio est incerta. Illatio autem à lege certa ad incertam non valet.

22. Respondeo secundò Celladeum ita loqui in hac obiectioe, ut quid sibi velit non appareat. Videtur enim velle, nunquam fieri posse per continuatam & universalem non observationem legis, ut illa aliquando desinat obligare, eò quòd non sit amplius in usu. Nisi enim velit hoc, argumentum procedit de subiecto non supponente, quia si per continuatam & universalem non observationem obligare desinat, tunc certè, quitalem non observationem allegat, seipsum justificat, & à legis obligatione eximitur. Itaque peto, an intelligat, an in hoc sensu non intelligat suam obiectioem? si primum: singularis est in sua opinione, omnibusque prorsus Theologis ac Jurisperitis repugnat; illi enim omnes unanimiter fatentur, leges humanas per diuturnam ac universalem consuetudinem cessare. Itaque si dicat primum, indubiè fallitur. Si dicat secundum, non solum loquitur de subiecto in propriis principiis non

non supponente, sed praeterea, hoc omisso, ipsemet tenetur proprium argumentum solvere, quia debet ostendere, quare ratione homo se justificare & a legis obligatione seipsum eximere possit, allegando quoddam nemo legem observet. At si hoc semel expliciter, argumentum ruit, quia fundatur in suppositione, quod hoc fieri nequeat. Adeo infelix est in arguendo Celladeus, ut propriis ubique argumentis succumbat.

Causa, ob quam obligatio legis humanae cessat.

23. Respondeo tertio directè, & dico, neminem ita argumentari, ut ille proponit; nemo enim contendit, quod quam à lege obligante ideo eximatur, quia alii bene sive male illam non observant; absque dolo enim peccat, quicumque legem vigentem & obligantem non observat; sed quod dicunt est, leges humanas per longam & universalem non observationem cessare, quamvis qui illas ab initio frugerunt, peccarint. Cessat autem vel quia legislator civilis non habet potestatem ferendi leges, quando tota respublica legum latarum oneri se submittere renuit; vel quia legislator censetur legem revocare, illamque tacite revocat, quoties videns universalem non obedientiam tacet, neminemque ob illius transgressionem punit, nec ipsius observationem urget; vel quia cum peculiari homine dispensat, ne digito notetur; & aliorum ludibris exponatur, ut dictum est.

Aliquando excusamur, posito alio exemplo, sive illi bene, sive male fecerint legem non servando.

24. Haec & aliae ejusmodi causae (non enim omnes recensui) saepe excusant singularem subditum, ne legibus obtemperet. Et sane hoc verum est, sive multitudo non obediens bene vel male fecerit non obediendo, saltem post longum tempus; modo Princeps videns transgressionem universalem, eam toleret, nec legem reiteret, nec ejus executionem urgat. Neque tamen ideo eo modo argumentamur, quo Celladeus nos arguere contendit; non enim aliorum inobedientia, sed sed solum cessatio legis, aut prudens & rationalis epikia nos excusat. Verum quidem est, unanimem aliorum perversitatem praebere occasionem cessationi legis, aut benignae illius interpretationi, quae per epikiam & praesumptam dispensationem hic & nunc excusat. Atque hinc patet equivocatio Celladei, ille enim loquitur de lege habente vim legis, id est, de lege existente & applicata; tum hoc supposito, pergit & urget, neminem per aliorum actiones excusari, nisi supponatur esse legitimam & licitam. Verum hoc non queritur, sed solum utrum lex lata per diuturnam ac universalem non observationem, legislatore vidente & tacente, & legis executionem non urgente, cesset, aut saltem, utrum in eo casu legislator cum homine singulari obediendi cupido dispenset? De hoc nil habet Celladeus, qui proinde veram & legitimam excusationis causam cum falsa ac futili confundit.

Qui factum aliorum praetendit, non semper tenetur eos excusare, ut ipse excusatur.

25. Porro eadem equivocatio cernitur in sequentibus; non enim semper teneor alios excusare, ut me à lege liberum esse concludam; sed solum tunc teneor eos excusare, quando nulla est diversitas inter illos & me. In primis etsi illi culpabiles sint, & cervicis flexi nesciae, tamen per hanc inobedientiam diu toleratam &c. scire possum legem cessare, & sic nec me nec ullum illi ligari. Similiter ob rationes in hi peculiare, scire possum me hic & nunc non teneri lege, eod quod sit praesumptio valida, quod legislator mecum dispenset, aut quod noluerit me in istis circumstantiis obligare. In hisce casibus non teneor alios excusare, à quorum praxi sumo argumentum partiale ad inferendum me non obligari, quia ego

R. P. A. Terilli, Regula Morum PARS II.

sum in aliis circumstantiis quàm illi, ut patet. At si ego essem in eisdem circumstantiis cum reliquis, tunc necesse foret, me eodem modo operari cum ipsis, ac proinde me non posse aliter excusari, quàm excusentur & ipsi. Verum hic secundus casus locum non habet in praesenti.

Argumentum paulò alteratam est validum.

26. Rursus, modus arguendi in argumento positus, non est tam absonus; ut Celladeus putat; si enim parum alteretur, legitime concludit. Sic autem formatur argumentum. Nemo observat legem hanc à decennio latam, imò nemo illam hactenus observavit, etsi omnes ab initio bene scirent illam latam & promulgatam fuisse. Ex hoc factum est legislatore vidente & non contradicente. Ergo ego nunc amplius non teneor illam observare, quidquid sit, an alii ab initio saltem peccarint; vel non peccarint eam non observando. Ratio est perspicua, quia quidquid sit, an subditi ab initio peccarint necne legem transgrediendo, jam lex cessat, & neminem amplius obligat. Porro hic discursus excusans non est directus, quia non fundatur in defectu potestatis, aut in nullitate legis latae, sed reflexus, quia ex diuturna non observatione, & Principis tolerantia infert legem amplius non obligare. Ergo in hoc etiam casu datur locus discursui in principiis reflexis fundato, qui à nemine negari potest. Idem argumentum à fortiori valet, quando lex non est sufficienter promulgata. De hoc autem agere debuisset Celladeus, si intra terminos materiae proposita manere voluisset, sed libuit illi excurrere, & argumenta ad intentum non facientia proponere.

Secunda pars objectionis solvitur.

27. Atque hinc patet responsio ad secundam partem objectionis, quia quamvis multitudo non observans legem audiverit & intellexerit motiva legi faventia, imò certò noverit legem & latam & promulgatam fuisse, adhuc tamen lex post diuturnam universalemque non observationem cessat, ut dictum est. Hoc multò magis locum habet, si multitudo legem ignoraverit, aut nullam ejusmodi legem extare existimaverit. Ruit ergo argumentum.

Plura falsa & ad rem non facientia, à Celladeo allata.

28. Caterùm, dissimulandum non est, quod Celladeus in progressu argumenti (supponendo semper, etsi contra veritatem, quod priores partes subsistant) eò venit, ut restringat quaestionem ad hominem operantem contra propriam opinionem, qui non aliter quàm per aliorum exemplum se excusat. Deinde supponit, omnes doctos unanimiter convenire in una eademque sententia, quos, hoc non obstante, vult contra illam operari, non alio argumento ductos, quàm quia alii ita faciunt. At neutrum horum facit ad rem praesentem, quia praesens quaestio non solum est longè diversa ab ea, an cuiquam liceat contra propriam sententiam operari; sed neque ab ea dependet, cum locum habeat, sive liceat sive non liceat contra propriam sententiam operari. Praeterea utrumque hoc dictum Celladei falsum est, ut mox ostendam, nec omitti debet eorum examen, quia impetunt unum ex principiis, quod à S. Antonino aliisque omnibus pro conscientia ritè formanda tanquam certissimum proponitur, nempe exemplum proborum & doctorum hominum; si enim verum dicat Celladeus, nemo per aliorum exemplum licite se regulat; si verò nobis liceat regulare nos per proborum & doctorum hominum exemplum, uti certissimè licet, haud dubiè Celladeus fallitur.

An & quomodo oppositum esse etiam probabile (nisi enim hoc suppo-

29. In primis ergo sumamus hominem opinantem aliquid esse illicitum, ita tamen ut cesset oppositum esse etiam probabile (nisi enim hoc suppo-

borum sit
sufficiens
conscientia
regula?

supponatur versamur extra controversiam præsentem) tum ponamus hunc hominem, non obstante opinione sua, formare conscientiam, quod oppositum, omnibus inspectis, liceat, juxta tradita à nobis *quæst. 30. de consc. prob.* In hoc casu homo ille vel est doctus, vel indoctus. Neuter format conscientiam præcisè propter exemplum aliorum; non doctus, quia ille rationibus reflexis quæstionem determinavit, & ex vi illarum conscientiam format; non indoctus, quia ille nititur alienâ auctoritate, & quia à probo & perito audit in tali casu licitum esse sequi exemplum proborum, per auctoritatem extrinsecam format suam conscientiam, quoties videt probos & pios viros aliter operantes, quàm ipse putat operandum esse. Hæc quidem est ordinaria via, quâ indocti in tali casu conscientiam formant. Verùm independentè ab hoc, adeo notum est lumine naturæ, quod liceat sequi exemplum proborum & doctorum hominum, ut licet nemo expressè dixerit illud esse licitum, unicuique id ipsum sit notissimum. Ratio est, quia exempla plus movent quàm verba, maximè quando non potest esse suspicio, quod qui dant exemplum contra conscientiam suam operentur. Imò exemplum plurimorum talium hominum æquivaleret expressæ unius vel alterius assertioni, quia quoties probi communiter taliter operantur, datur prudens præsumptio, quod sufficienter sciant tale objectum hic & nunc esse licitum. Unde qui regulatur bonorum exemplo, non format conscientiam præcisè per exemplum aliorum, etsi probi sint & docti; sed considerando exemplum unà cum doctrina & probitate operantium, infert objectum esse licitum; quia nisi esset licitum, periti & probi illud non eligerent. Itaque exemplum proborum est regula remota, ex qua honestas rei legitime deducitur, & conscientia ritè formatur. Neque in hoc ulla est umbra circuli vitiosi, quem Celladeus inevitabilem autumat.

Casus ex-
pli sufficien-
tie ad con-
scientiam
debitè for-
mandam.

30. Exemplo in hisce regionibus fatis frequenti rem demonstro. Moris in Belgio est, diebus sabbatinis inter Nativitatem Christi & Deiparæ Purificationem carnes edere. Nil ejusmodi fit in Anglia, ibi enim institutio Ecclesiæ de abstinentia à carne diebus sabbatinis à Catholicis integerrimè servatur. Jam sæpè contingit, Virgines teneras, religioz vitæ studiosas, currente hoc tempore in Belgium trajicere, quas Sacerdotes magnæ doctrinæ ac pietatis comitantur, ut eas in monasteria suæ nationis recludent. Mirantur Virgines illæ dum sabbatinis diebus carnes apponi vident in mensa; nec audent illas attingere, ne solvant abstinentiam ab Ecclesia præscriptam. Sæpè protestantur, nolle se carnes gustare, aliis interim simul ignorantiam illarum ridentibus, simul pietatem laudantibus; nec alia potentior via est ad tranquillandas illarum conscientias, quàm si Sacerdos dicat, comedéscne, si me prius comedentem videris? cui responderent solent, si te comedentem videro, comedam & ego, quia novi te esse virum probum & peritum, qui proinde non comederes carnes, nisi sufficienter scires illarum esum hoc tempore & loco esse licitum.

31. Quæro hinc à Celladeo, utrum allatum Sacerdotis exemplum, cujus sanctitas & doctrina ejusmodi faminz notoria est, eò quod diu experta sit, illum non solum præcepta Dei & Ecclesiæ omni diligentia custodire, sed insuper continuis jejuniis, orationibus, ac corporis castigationibus addictum esse, ac celeberrimum etiam pro do-

ctrina ab omnibus haberi; quæro, inquam, an ejusmodi exemplum ad conscientiam teneræ Virginis ritè formandam sufficiat, nec ne? si dicat non sufficere, parenter errat, quia certum est, quod exemplum ejusmodi fundet præsumptionem adeo rationabilem, quod lex hic & nunc non obliget, ut id absque temeritate in dubium revocari nequeat.

Præterea sic arguo. Exemplum ejusmodi fundat veram ac evidentem probabilitatem, etiam juxta mentem Celladei, realem ac positivam de non obligatione legis hinc & nunc, quia tale fundamentum plerumque non errat, immò ferè nunquam fallit. Ergo per Celladeum sufficit ad conscientiam ritè formandam.

32. Quod si concedat tale exemplum sufficere. Ergo jam exemplum proborum ac peritorum sufficit ad debitè formandam conscientiam; quod absque dubio verum est tam in hoc, quàm in omni alio casu, quando exemplum talium hominum præbet fundamentum rationabiliter existimandi, quod lex non obliget. Hoc autem semper locum habet, quando consuetudo proborum & peritorum est universalis in aliqua regione ac natione, quia evidens est, quod talis consuetudo aut semper, aut saltem plerumque connectatur cum non obligatione legis. Ergo qui ex tali exemplo arguit, legem hic & nunc non obligare, certè probabiliter ac rationabiliter arguit, & consequenter rationabiliter format conscientiam.

33. Rursum certum est hominem hæc ratione conscientiam formantem non incurere circulum, quia non pergit ab exemplo ad exemplum, sed vel figitur in uno tantum exemplo, & ex illo infert legem non obligare, ut in casu à me allato; vel certè indivisibiliter respicit consuetudinem communem proborum, & tunc à fortiori idem infert, quia est de nunquam, aut certè de rarissimè contingentibus, quod talis consuetudo apud peritos & probos vigeat, quando lex vigeat & obligat. Præterea manifestè præsumitur, quod aliquis, imò quod plures illorum post rem sufficienter examinatam invenerint legem non obligare. Unde persuasio quod lex non obliget, est evidenter rationabilis, probabilis, ac prudens. At talis persuasio non resolvitur in circulum. Ergo ab exemplo proborum conscientia ritè formatur absque circulo vitioso.

34. Jam non soli imperiti, sed etiam periti eodem discursu uti possunt, quia periti melius noverunt connexionem inter consuetudinem proborum & carentiam legis obligantis, quàm imperiti. Nec obstat, quod alii aliorum exempla sequantur, non enim ideo reditur in idipsum, quia tandem pervenitur ad primos, qui absque aliorum exemplo idem fecerunt; illi autem quicumque fuerint, rationabiliter præsumunt rem examinasse, atque invenisse legem non obligare. Hæc autem præsumptio eò validior est, quod plures periti ac periti absque scrupulo aliqui faciunt, quia præsumitur, quod aliquis saltem illorum rem examinaverit, & invenerit, nullam adesse legem, per quam tale opus prohibetur. Itaque qui ab exemplo proborum & peritorum arguit sumptionem chocolatis esse licitum, non committunt circulum, sed semper resolvunt conscientiam in rationabilem persuasionem, quæ asserunt nullam esse legem, quæ hujusmodi objecta prohibeant. Et quidem de fumentibus chocolatum res est perspicua, si illius usus (ut dicit Celladeus) vigeat apud omnes Regulares etiam maximè observantes; quia manifestè præsumendum est, talem consuetudinem introducti non

non potuisse, quin res sufficienter examinata & tandem iaventa fuerit esse licita, ac nulla lege prohibita. De mulierum ornatu paulò diversa est ratio, quia cum illa peritiam non habeant, nil ex illarum peritia inferri potest; verum cum plurimæ illarum timoratissimæ conscientia sint, fieri nequit, quin quando res est dubia, plures illarum peritos consuluerint, & ab iis didicerint tale ornamentum esse licitum. Itaque tota tandem resolutio conscientia in eo terminatur; quòd sufficienter constet, nullam esse legem, quæ talem operationem prohibeat.

Falsa Celladei suppositio.

Celladei inconsequentiæ.

35. Præterea non minus falsa, quam stupenda est illa Celladei suppositio, scilicet quòd periti unanimiter iudicent aliquid esse illicitum, & tamen omnes absque scrupulo illud faciant. Sed ubi, quæso, casum hunc inveniet Celladeus? Nullibi haud dubiè. Periti enim & probi non faciliè unanimiter conspirant in praxim, quam omnes & credunt & tradunt esse illicitam. Itaque discursus totus procedit de subiecto non supponente. Sed neque concludit, etsi tota suppositio admittatur. Inprimis non sequitur quòd periti, si sequantur suam sententiam, quæstionem resolvant per principia directa, quia sæpè principia directa non suppetunt; ut in dubio, & tunc resolvunt quæstionem per principia reflexa, & nominatim per hoc, quòd in dubio lex non obliget, quia non est sufficienter applicata seu promulgata. Errat ergò Celladeus, qui contrarium pro necessaria consequentia proponit. Præterea neque ex suppositione, quod quatuor periti & probi per principia directa resolvant aliquid esse illicitum, & eà resolutione non obstante, adhuc faciant oppositum, eò quòd per principia indirecta conscientiam suam forment, & credant opus illud hinc & nunc esse licitum, neque, inquam, ex hac suppositione sequitur, eos circulum vitiosum committere, quamvis aliqui illorum per aliorum exemplum conscientiam forment. Ratio est, quia adhuc omnes & singuli existimare possunt, quòd honestas directa talis objecti sit probabilis, & consequenter omnes & singuli per principia indirecta inferre possunt, legem illam, si existat, non esse sufficienter promulgatam. ac proinde neminem obligare. Rursus cum illi sint solum quatuor, impossibile est, quòd omnes per aliorum exemplum suam conscientiam dirigant, quia impossibile est, quòd omnes aliorum exemplum sequantur. Necessè enim est, unum aliquem incipere absque eo, quòd alium præeuntem videat, Ergò qui primus fundatur in illius exemplo, nullo modo fundatur in exemplo proprio. Ergò nullus committitur circulus. Similiter tertius, qui duos, & quartus qui tres præeuntes habet, illosque imitatur, non fundatur in proprio exemplo. Ergò ab initio nemo in proprio exemplo se fundat. Ergò Celladeus per omnia à veritate aberrat. Utitur enim suppositionibus falsis, & ex illis illationes facit patenter nullas.

Qui sequitur alienum exemplum, non fundatur in proprio, nec circulum committit.

Quamvis homo sequens exemplum, redeat ad factum proprium, non committit circulum vitiosum.

36. Quòd si primus ex illis quatuor, qui re-discussa per rationes conscientiam suam formavit, videat alios peritos ipsam imitantes, atque ideo in posterum eorum etiam exemplo se dirigat, in tali casu fieri poterit, ut ex parte objecti ad proprium exemplum recurrat, quia si alii non alià vià quam per exemplum præcedens conscientiam formaverint; & ille iterum per illorum exemplum se regat, certum est, quod ex parte objecti ad proprium exemplum redeat, cum illud fuerit motivum radicale, per quod alii directionem ha-

buerunt; & consequenter cum ipse supponat alios rationem habuisse, & ex præsumptione talis rationis conscientiam formet, ex parte objecti ad proprium exemplum revertitur, ut patet. Verum hoc nunquam videtur contingere; & si contingeret, nullus daretur circulus vitiosus. Inprimis nunquam videtur contingere, quia nunquam fit, ut peritus & probus quidquam dubie honestatis aggrediatur, ideo præcisè quia videt unum probum & peritum illud facere (nisi in casu aliquo, in quo præsumimus illum certò scire veritatem); ut in casu superius allato de esu carni, in quo casu ille primus nunquam regularatur exemplo eorum, qui illum imitantur, sed certà scientià, quòd ob consuetudinem lex illa hinc & nunc non obliget) sed antequam operetur, allectus primum alieno exemplo rem examinat, donec rationem satisficientem inveniat. Itaque si de peritis & probis loquamur, nunquam contingit, ut aliquid ejusmodi in communem praxim reducatur, quin plures veritatem diligenter examinarent, & invenerint rem esse licitam, eò quòd nullà lege sufficienter applicatà prohibeatur. Unde qui primus alii in opere præluxit, non resolvitur in proprium exemplum, quando communem vivendi rationem imitatur, sed resolvitur in carentiam legis obligantis, quam meritò præsupponit non adesse, ob rationes à peritis & probis repertas, quæ in ipsius exemplum non resolvuntur.

37. Cæterum etsi omnes alii ipsius tantum exemplum secuti fuissent, non tamen ideo ille praxim jam communem sequens, committit circulum vitiosum; tum quia lex humana amplius non obligat, quando est in defuetudine universali apud omnes, maxime apud peritos & probos, undecumque tandem illa defuetudo ortum traxerit; tum quia, etsi non consideret certam hanc effestationem legis ob defuetudinem illius, sed solum dirigatur communi aliorum exemplo, atque ex illo inferat dari rationem sufficientem ad formandam conscientiam, quod lex non obliget, & sic per circulum verè ex parte objecti ad proprium exemplum recurrat, tamen circulus ille vitiosus non est, quia non sistit in solo proprio exemplo, sed ex unanimi omnium consuetudine infert rationem aliquam dari, ob quam satis constet legem non obligare. At hoc est verum, quia primum ipsius exemplum tali ratione nixum erat. Itaque in istiusmodi casibus nunquam datur circulus, aut certè vitiosus non est, sed fundatur in aliquo extra circulum, à quo totus motus ille circularis ortum sumit.

Idipsum ut certius delectatur.

SOLVITUR TERTIA OBJECTIO
& simul agitur de peccato materiali.

38. **O**BJICIES tertio, si tales leges non essent sufficienter promulgata, inprimis nulla daretur contra illas violatio ne quidem materialis; nam lex sufficienter non promulgata non est simpliciter promulgata. Lex autem non promulgata non obligat, nec magis violatur, quam si non esset. At nos ponimus violationes materiales.

Objectio 33

Deinde Auctores benignæ sententiæ expressè dicunt, partem tutiorem sub consilio esse sequendam. At si leges non essent sufficienter promulgata, pars tutior non esset ne quidem sub consilio sequenda, ut patet in legibus humanis non promulgatis, quippe quæ perinde sunt, ac non factæ. Ita Celladeus §. 4.

Argumentum Celladei est admittatur, non probatur intentum.

Argumentum retorquetur.

Datur materialis violentia legis, ex eo quod non sit sufficienter promulgata & applicata.

Hoc verum est tam in lege materiali, quam in positiva.

Respondeo, si ex nostra doctrina sequatur, tam nullam dari violationem ne quidem materiale legis non sufficienter promulgata, quam non esse consilium sequi partem tutiorem, nil inde contra veritatem sententiæ nostræ deducitur; quia in tantum sequelas istas concessimus, in quantum adversarii contendunt, illas saltem negari non posse; quod si jam velint illas ex nostra sententia deduci non posse, contenti sumus, nec dignum ducimus peculiarem de hac re litem instituire.

39. Respondeo secundò, Celladeum ipsum debere argumentum suum solvere in casu ignorantie invincibilis; quia lex invincibiliter ignorata est non magis obligat, quam si non esset. At si non esset, nulla esset ne quidem materialis violentia, ut patet. Similiter non est magis de consilio ponere objectum legis invincibiliter ignorata, quam esset, si illa non existeret. Ergò si tunc pars tutior non esset ne quidem de consilio, neque nunc est. Petò jam, Celladee, utrum admittas vel non admittas istas tuas illationes locum habere in casu ignorantie invincibilis? si illas admittas, nec absurdas putas, cur objicis tanquam absurdum, quòd nos illas admittamus? si non admittas; ergò ostendendum tibi est, quomodo materialis transgressio habeatur sine formali. Similiter ostendere debes, quòd ratione sit opus consilii sequi partem tutiorem in illo casu. Ergò jam proprium argumentum solvere debes, nobisque responsum offerre; quia idem prorsus dicemus quòd tu, cum toties habeatur ignorantia invincibilis præcepti, & defectus promulgationis sufficientis, quoties, omnibus inspectis, probabile est, illud nunquam fuisse latum.

40. Respondeo tertio. Hæc Celladei sequelas esse nullas, quia toties datur materialis transgressio, quoties ponitur objectum vetitum à Legislatore per legem determinatam parti communitatis sufficienter promulgatam, quamvis illa lex nec mihi nec longè à me à parti sit promulgata, seu legitime nec. Itaque homines haud dubiè sæpè materialiter transgrediuntur leges, quamvis illæ ipsis sufficienter applicatæ ac promulgatæ non fuerint. Id clariùs apparet in jure naturæ, in quo nulla datur peculiaris promulgatio distincta à lumine naturæ, per quod sufficienter innotescit, aliquid esse malum. Jam lex naturalis uni innotescit, quæ tamen alium invincibiliter latet, & consequenter una eademque lex naturalis sufficienter promulgatur uni, quæ alteri non sufficienter promulgatur. Jam ergò evidens est, hominem, invincibiliter errantem circa legem naturæ, peccare materialiter, quia ponit rem, quæ verè prohibita est, etsi lex illa non sit sufficienter promulgata omnibus.

41. Idem prorsus locum habet in lege positiva, quæ pro parvis communitatibus fertur; tales enim leges non aliter promulgari solent, quam per hoc, quod superior, illos in unum cogat, suamque voluntatem intimet; jam si aliquis forte sit absens, nec alii postea rem gestam narrent, lex illa non est illi sufficienter promulgata, qui tamen materialiter peccabit contra legem verè latam, & aliis etiam sufficienter promulgatam.

42. Nec dissimilis est ratio de iis etiam legibus, quæ pro magnis communitatibus feruntur, etsi enim jam usu receptum, atque etiam lege cautum sit, ut leges non censentur obligare donec tali peculiari ceremoniâ promulgentur in curia, tantumque temporis elabatur, quantum sufficit, ut

certa earum ac promulgationis factæ notitia ad subditos distantes perveniat; quamvis, inquam, hoc usu receptum sit, atque illa sola ceremonia facta in curia vocetur legis promulgatio, illa tamen ceremonia est solum promulgatio prima, seu potissimè dicta, quæ aliquibus paucis præsentibus fieri solet, ratione cujus jam dici potest, quod lex illa communitati sit promulgata; nihilominus illa promulgatio non est completa respectu singulorum, sed adhuc extendi debet ad alios plures, ad quos si non extendatur, sed illius notitia illos invincibiliter lateat, utique talis lex respectu illorum non est sufficienter promulgata; vera enim legis promulgatio alia est activa, alia passiva; activa est signum externum, per quod voluntas superioris subditis innotescit, passiva verò est ipsa notitia; quam signum illud causat in subditis. Jam nisi signum positum sit adeo efficax, ut immediatè vel mediatè ingerat notitiam legis, vel certè obligationem investigandi, an superior talem legem tulerit, tale signum non est sufficiens promulgatio ne quidem activa, quia est inefficax, qualis esset illa superioris, qui voluntatem suam græcis tantum vocibus exprimeret, cum nulli subditorum linguam græcam intelligerent. Itaque haud dubiè lex lata toties non est sufficienter promulgata respectu alicujus, quoties ille invincibiliter ignorat legem, quæ toties medium positum ad intimandam superioris voluntatem inefficax fuit respectu illius, quamvis efficax & sufficiens fuerit respectu aliorum. Ergò in tali casu homo contrarium faciens, materialiter peccat, quia materialiter violat legem latam, & aliis sufficienter promulgatam, non tamen peccat formaliter, quia nullam legem sibi sufficienter promulgatam violavit.

43. Doctrina hæc exemplo locutionis & auditionis clariùs evadet. Nemo sufficienter alloquitur alium, nisi ponat adeo efficax, ut non alio modo auditionem excitare possit in eo, cui sermonem dirigit; & sanè si non adhibeat talia signa, perinde est in ordine ad personam, quam alloquitur intendit, sive loquatur, sive non loquatur. Jam activa legis promulgatio, quæ sola strictè loquendo est promulgatio, aliud non est quam signum, quo legislator subditos alloquitur, eisque intimat voluntatem suam, quæ illos ad aliquid obligat. Ergò si signum illud sit tam inefficax, ut ad alios pervenire non possit, legislator per illud haud sufficienter alloquitur subditos, sed perinde facit, ac si prorsus taceret; imò formaliter loquendo tacet, cum nemini mentem suam exprimat. Similiter si signum illud sit efficax ad excitandum auditum aliquorum non autem aliorum, tunc sufficienter aliquos, alios autem insufficienter alloquitur. Ergò similiter signum locutorium, ac manifestativum legis, in quo promulgatio consistit, erit aut non erit sufficiens, prout fuerit, aut non fuerit efficax ad excitandam in subditis legis notitiam, quam voco promulgationem passivam; quia nisi hæc ex vi signi excitetur, aut certè excitari possit & debeat, non est promulgatio sufficienter ne quidem activa, quia activum & passivum sunt correlativa ut patet; sicut enim locutio non est sufficienter locutio activa respectu audientis, nisi possit illius auditum movere, ita pariter nulla promulgatio est sufficienter activa, nisi & suæ & legis notitiam ingerere possit. Et quia signum positum pro promulgatione legis sæpè solum afficit aliquos, alios autem nullo modo afficit, ideo tale signum est sufficiens promulgatio legis respectu aliquorum, & respectu aliorum non est sufficiens.

sufficiens. Jam Celladeus non distinguit inter promulgationem legis factam communitati & inter promulgationem factam singulis in communitate contentis, quæ tamen duo sunt valde diversa, atque ex eorum diversitate intellectû statim apparet, sectantes partem minus tutam aliquando peccare materialiter, quia ponunt opus prohibitum à lege, at quibus quidem sed non omnibus sufficienter promulgatâ. Prima ergo illatio objectionis nulla est.

Pars tutior est materia consilii, sive pars minus tuta prohibetur, sive non.

44. Sed nec secunda illatio subsistit, quia pet-
 spicuum est, quod pars tutior plerumque sit ma-
 teria consilii, etsi revera nulla sit lex, aut cusa
 aut promulgata, quæ partem tutiorem præcipiat.
 Ratio est, quia pars tutior plerumque est indu-
 bitata materia virtutis, cum pars minus tuta non
 sit ejusmodi. Sic est certa materia virtutis confi-
 teri circumstantias notabiliter aggravantes in ead-
 em specie; at non constat, quod illas omittere
 sit materia virtutis; quod verum est quoad nos,
 etsi revera nulla sit lex obligans ad illarum con-
 fessionem, quia adhuc oppositum est probabile.
 At est materia consilii eligere certam materiam
 virtutis præ materia incerta, quia plus boni solet
 esse in certa, quam in incerta materia virtutis,
 & semper quoad nos datur ille excessus. Secundo
 est pars minus tuta quoad se sit etiam materia vir-
 tutis, semper tamen, aut certe plerumque est ma-
 teria virtutis inferioris, quam pars tutior. Sic etsi li-
 ceat non confiteri peccata venialia, aut circumstan-
 tias notabiliter aggravantes, tamen majoris virtutis
 & magis proficuum est illa confiteri. Idem valet
 in materia obedientiæ, abstinentiæ, & aliis omni-
 bus; quia in omnibus similis ratio locum habet.
 Ideo enim pars aliqua dicitur tutior, quia magis
 accedit ad perfectionem virtutis. Ergo pars tutior
 est materia consilii; & sanè si aliud non interve-
 niret, bonum obedientiæ perfectæ nunquam de-
 est, ratione cujus pars tutior sit materia consilii.
 Omnes enim Theologiæ mysticæ Magistri asse-
 runt, cum esse perfectè obedientem, qui præ-
 ceptum præoccupat, & ea omnia facit, quæ novit
 esse juxta voluntatem sui superioris, etsi superior
 subditum non obligaverit. Itaque cum perfectio
 obedientiæ sit materia consilii, & exercitium no-
 bilissimæ virtutis, haud dubiè sæpè invenitur ma-
 teria consilii, ubi deest præcepti promulgatio. Imò
 ubi ipsum præceptum deest, quia melius est exequi
 quam non exequi voluntatem Dei & superiorum,
 non solum quando constat nobis, quod habeant
 voluntatem obligandi nos, quamvis eam nondum
 promulgârint, sed etiam quando constat, quod
 voluntas illorum sit merè directiva, non autem
 præceptiva. Ergo pars, quam tutiorem voca-
 mus, est materia consilii, quia est conformis vo-
 luntati Dei vel præcipienti, vel dirigenti, & con-
 sultenti; eò quod pars illa semper magis accedat
 ad perfectionem, idque vel ex natura sua, vel
 certè ex ordinatione Dei, de quo lumine naturæ
 constat, quod suadeat saltem tutiora, & quod
 solum permittat minus tuta. Itaque nulla ex illa-
 tionibus istis locum habet.

Pars tutior est materia perfectæ obedientiæ.

SOLVUNTUR ALIÆ OBJECTIONES.

45. **O**BJICIES quartò. Si in probabilibus
 liceret agere & consulere contra partem
 tutiorem, atque etiam contra propriam opinio-
 nem, eò quod, stante probabilitate utriusque
 partis, lex non esset sufficienter promulgata, se-
 R. P. A. Terilli, Regula Morum. PARS. II.

quæretur, quod liceret sequi partem minus tutam,
 etiam contra demonstrationem, aut divinitam reve-
 lationem, quod tamen omnes negant. Etiam
 si Deus revelet, legem quidem factam esse, non
 tamen fuisse sufficienter promulgatam, eò ipso
 ego non essem obligatus, nisi speciali voluntate
 vellet me obligare. Sic secretarius Pontificis
 aut Regis scribens legem, non obligatur tali le-
 ge, donec illa sufficienter promulgata fuerit. Ergo
 privata demonstratio vel revelatio non reddit le-
 ges satis promulgatas, ut me obligent, nisi de-
 monstratio & revelatio habeatur à plerisque, ita
 ut solemnî promulgationi æquivalet.

Promulga-
 tio essentia-
 liter dicit
 ordinem ad
 nos.

Nec dicas, leges Dei esse promulgatas in se
 non autem mihi, quoties probabile mihi est,
 quod non dentur; nam hoc est ludere in terminis,
 quia promulgatio est quoad nos, ideoque
 repugnat promulgatio, quæ sit talis in se, quasi
 seorsum à nobis. Quod autem mihi non sint suf-
 ficienter promulgatæ est evasio sophistica; non
 enim de me tractamus, sed de omnibus. Ergo
 vel leges, de quibus sunt contrariæ probabilitates,
 sunt sufficienter promulgatæ & intimatæ, vel
 non: si primum, habetur intentum. Si secun-
 dum, contra est, quia mihi promulgari non est
 promulgari, cum promulgari & mihi sit impli-
 catio in terminis. Ita Celladeus §. 4.

Lex non
 sufficienter
 promulga-
 tur ei, qui
 eam invinci-
 biliter igno-
 rat.

Respondeo primò ad secundam partem obje-
 ctionis, quia ordo doctrinæ hoc postulat, & dico,
 Celladeum benè & sagaciter notasse, quod lude-
 ret in terminis, qui diceret, leges esse sufficienter
 promulgatas quoad se, non autem quoad nos;
 quia essentia promulgationis consistit in notifica-
 tione legis factæ subditis, & consequenter promul-
 gatio legis est terminus dicens expressam relatio-
 nem quoad nos, ut proximè ostensum est. Verum
 hæc doctrina totum illius discursum evertit; ex
 illa enim aperte sequitur, nullam legem esse suffi-
 cienter promulgatam illi, qui eam invincibiliter
 ignorat, quia non est sufficienter manifestata ipsi,
 ut patet; sicut enim legislator non manifestavit
 illi mentem suam, nec illum allocutus est, ita nec
 legem suam illi promulgavit. Itaque ex hoc ipso
 capite certum est, taliter operantem à peccato
 excusari, quia nullam legem sufficienter sibi ap-
 plicatam seu promulgatam violat. Itaque in tali
 casu Celladeus ipse proprium argumentum solverè
 tenetur; quia certum est hominem ex eò titulo
 excusari, quem ille putat nullam excusationem
 asserre. Non ergo est sophisma dicere, legem
 non esse mihi sufficienter promulgatam, quando
 ego illam invincibiliter ignoro, quidquid sit at
 aliis sufficienter promulgata sit nec ne, quia aliud
 est legem esse promulgatam communitati, aliud
 illam huic determinato subdito esse promulgatam;
 hæc enim sunt separabilia, ut patet. Præterea
 falsum est, quod non agatur de me, sed de omni-
 bus, quia quæritur an ego, qui sequor opinionem
 probabilem, & qui ex ignorantia invincibili legis
 operor, excuser nec ne? dicimus autem me excu-
 sari, quia lex mihi non est sufficienter promulga-
 ta; hoc enim est quod me excusat, ad quod im-
 pertinens est, quod aliis sit, vel non sit sufficien-
 ter promulgata, ut patet. Est quidem verum,
 carentiam promulgationis aliis omnibus factæ
 multis in casibus efficere, ut lex me non obliget,
 de quo patulo post ex professo tractandum erit,
 sed hoc non impedit, quod minus ego ex hoc ca-
 pite excuser, quod lex mihi non innoverit sed
 invincibiliter me lateat, etsi maxima reipublicæ
 pars illam sciat.

46. Itaque ad dilemma in fine objectionis Leges pre-
 E 3 propo-

babiliter non
existentes
non sunt
sufficienter
promulga-
ta.

propositum respondeo, & dico, leges, de quibus
probabile est quod non dentur, non esse sufficien-
ter promulgatas illis, apud quos post omnem
diligentiam adhibitam probabile est, quod non
sint. Quod si hæc probabilitas sit universalis apud
omnes, ut in plurimis questionibus controversis
evenit, tunc leges, si quæ causæ fuerint circa ta-
lia objecta, nulli sunt sufficienter promulgatae.
Ratio est perspicua, quia superior aut legislator
non sufficienter exprimit mentem suam subditis,
nec eos sufficienter alloquitur, quando aut nulla
signa locutoria ponit, aut certè talia tantum ex-
hibet, quæ post omnem industriam adhibitam
plurimis peritissimis ac probis persuadent, eum
nunquam voluisse suos subditos obligare, quæ quæ
apud omnes ita prævalent, ut uno ore fateantur
rem esse valde incertam, & negari non posse, quin
probabile sit, quod noluerit eos obligare, etsi
apud aliquos sit æquè probabile, aut etiam paulò
probabilius oppositum. Porro ratio quæ probat
legem non esse sufficienter promulgatam respec-
tu ullius, quando datur universalis probabilitas
de illius non existentia, æquè probat eandem
non esse sufficienter promulgatam respectu eor-
um, quibus, post omnem diligentiam in veritate
investigandâ adhibitam, probabile est, quod
non detur. Neque hinc sequitur, quod Celladeus
inferat; quamvis enim mihi promulgari non sit
promulgari adæquatè, est tamen inadæquatè pro-
mulgari, quia adæquatissima promulgatio non est
illa, quæ fit pro omnibus, sed quæ verè fit
omnibus. Cæterum promulgatio simpliciter dic-
ta est quæ fit pro omnibus, & ita actu fit ali-
quibus, ut per illos legis notitia ad alios omnes
pervenire possit. Ergo tam necesse est, promul-
gationem mihi factam esse promulgationem in-
adæquatè sumptam, quàm est, me esse membrum
totius reipublicæ pro qua lex fertur. Nulla ergo
implicatio sed necessaria connexio reperitur inter
illos terminos, *promulgari & mihi*.

Argumen-
tam retor-
quetur.

47. Interim Celladeus ipse suo dilemmate pre-
mitur, quia quæro, an leges sint vel non sint suffi-
cienter promulgatae quoad nos, quando est po-
sitivè probabile quoad nos, quod non dentur,
seu quando habemus motivum par aut majus eo
motivo, quod ipse appellat probabile verum,
reale, & quoad se, quando est verum. Si primum;
ergo nemo excusatur sectando opinionem falsam,
etsi probabilissimam quoad nos, quia qui violat
legem sibi sufficienter promulgatam, haud dubiè
peccat. At excusatur per Celladeum. Ergo lex
non est illi sufficienter promulgata. Ergo si
consequenter loqui velit, debet dicere secundum,
ac fateri leges ejusmodi non esse sufficienter pro-
mulgatas quoad nos. At hoc concessio, habemus
intentum, quia tales leges non sunt sufficien-
ter promulgatae simpliciter, quia ipso etiam fa-
tente, idem est promulgari & non promulgari
simpliciter, ac promulgari ac non promulgari
quoad nos, his positis.

Prima pars
objectionis
etiam retor-
quetur.

48. Respondeo ad primam partem objectionis,
& dico, eam ab ipso Celladeo solvendam
esse in casu, quo unus aliquis solus haberet de-
monstrationem aut revelationem de lege, quan-
do apud omnes alios probabilissimum esset quoad
nos, quod talis lex non daretur. Peto enim, an
in eo casu liceret vel non liceret operari & con-
sulere contra propriam scientiam, & revelatio-
nem propriam, sicut licitum erat ante, quando
ante demonstrationem inventam, errore com-
muni quoad nos probabilissimo deceptus erat.
Certè si lex non erat (sicut haud dubiè non erat)

sufficienter promulgata, quando omnes errore
quoad nos probabilissimo decepti credebant illam
non dari, sic inquit, si Celladeo credimus, ut
illa per meam privatam scientiam sufficienter pro-
mulgetur. Ergo adhuc non est promulgata suffi-
cienter. Ergo adhuc licet contra eam agere, non
obstante privatâ meâ certitudine, nisi legislator
speciali voluntate velit me obligare. Argumen-
tum exemplo secretarii scribentis legem nondum
promulgatam corroboratur. Itaque Celladeus
ipse æquè urgetur hoc argumento, ac nos.

49. Cæterum nulla est difficultas in argumento, *Quæritur*
si legem naturalem à positiva, & positivam divinam *modo circa*
ab humana pariter positiva distinguamus; quæ *matrem*
diversæ promulgationes in illis requiruntur & suf- *legem vero*
ficiunt, ut obligent. Inprimis quod ad legem *raia christi*
naturæ attinet, illa per se loquendo non aliter *illam*
promulgatur, quam per lumen naturæ singulis in-
ditum, ut per se constat, & jam dictum est. Ta-
lis autem promulgatio potissimè respicit perso-
nam, cui lex innotebit; fit enim illi directè, &
non nisi indirectè ac mediâtè aliis per ipsum. Unde
quotiescumque aliquis habet demonstrationem
aut revelationem, quod aliquid sit malum, & jure
naturæ prohibitum, lex naturalis sufficienter illi
promulgatur, illique expressè applicatur, ac pro-
inde expressam ab eo obedientiam postulat; quid-
quid sit de aliis, quia statim constat Dei volunta-
tem esse, ut ipse obediat. Itaque haud dubiè
peccaret, qui contra talem demonstrationem aut
certitudinem operaretur, quia violaret legem
certè cognitam & pro se factam, sibi quæ sufficien-
ter intimatam ac promulgatam. Et sanè quod
hæc sola sit connaturalis promulgatio legis natu-
ralis non solum constat ex naturali hominis con-
stitutione, qui per vim intellectûs sui assurgere
debet ad sciendum, quod Deus ab ipso exigit,
sed colligitur etiam ex modo, quo Deus ipse allo-
cutus est populum Israëliticum, quando Decalo-
gum, in quo lex naturalis continetur, illis obser-
vandum præscripsit; non enim dixit in communi
omnibus. *Nemo vestrum occidat &c.* sed singulos
singulariter allocutus est, dicens: *non occides &c.*
in qua communi legis naturalis promulgatione
eandem singulis de illa notitiam, eodemque pro-
portionaliter modo indidit, quam omnes & sin-
guli vi luminis naturalis acquirunt, in qua primum
est, quod mihi hoc malum prohibeatur, ac deinde
ex collectione talium notitiarum, completa &
adæquata legis naturalis promulgatio componi-
tur. Et sanè quando loquimur de primis princi-
piis juris naturalis, ipso naturæ ductu non aliter
illa exprimimus, quam per phrasim, quæ uni-
cuique singulariter prohibetur, ne tale quid
faciat. Sic dicimus hanc esse universallissimam na-
turæ legem, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*.
Itaque si sermo sit de jure naturali, certum est,
sequelem objectionis esse nullam.

50. Quod si sermo sit de lege divina positiva, *Lex divina*
quam Deus per seipsum immediatè, aut certè per *obligat o-*
Angelos & Prophetas nomine Dei loquentes tu- *mnâ hanc*
lit, idem prorsus dicendum est, quod dictum est de *ac illi in*
lege naturali; quia etsi Deus per tales leges inten- *particulari*
dat obligare omnes, ita tamen fertur in omnes, ut *manente*
æquè directè feratur in singulos, velit quæ non so- *manente*
lùm omnes in communi, sed singulos in particulari
obligare, id quæ independenter ab eo, quod alii obli-
gètur, aut per accidens non obligentur. Ratio est,
quia quæ Deus per seipsum immediatè præscribit,
ita proponit, ut nemo possit prudenter dubitare,
quin velit ea à me, modò sciam eum talia præscri-
psisse, etsi mihi constet illum per accidens ea hinc
& nunc

& nunc ab aliis non exigere, eò quòd illi invincibiliter ignorent ipsius voluntatem. Ratio est quia Deus, utpote supremus ac undèque infinitus legislator, non frustra manifestat suam voluntatem obligatoriam alicui particulari; sed ideo, ut ille peculiariter ac immediate obedientiam præstet. atque alios pro sua facultate legem doceat, ut sic illi etiam divinis legibus obediant. Nec mirum id videri debet, quia Deus, utpote supremus ac sapientissimus legislator, nil præcipit nisi quod omnibus & singulis expediens est, quodque proinde à singulis non minus exigit, quam ab omnibus; quia sic coluit à singulis, ut obligationem hujus cultus à nullius, etiam aliorum omnium, malitià impediti velit. Atque hinc est, quod Deus per leges à se latus strictè obliget omnes ad obtemperandum, quamprimum illis voluntatem suam manifestavit.

Lex humana non obligat quemquam, nisi postquam solemniter promulgatur.

51. At de lege humana alia longè est ratio, quia cum potestas legislativa humana sit limitata, & legislatores ipsi in rebus præscribendis errare possint, locus datur variis præsumptionibus, & exceptionibus, quæ respectu Dei locum non habent. Præterea leges humanæ formari ac ferri debent juxta præscripta & consuetudines illas ferendi. At & præscripta & consuetudines postulant, ut illæ solemniter promulgentur, antequam obligent. Unde aut certò constat, aut certè rationabiliter præsumi potest, legislatores humanos neminem obligare velle nisi consequenter ad solemnem promulgationem; & consequenter constat, neminem ex privata scientia de lege condita ad illam observandam obligari, si constiterit, eam solemniter promulgatam non fuisse.

Unusquisque ab initio post promulgationem legis tenetur sequi propriam demonstrationem de sensu illius.

52. At si sen-el constiterit, legem humanam promulgatam fuisse, & postea oriatur difficultas de sensu legis ac mente legislatoris, atque utraque contradictionis pars sit hinc inde probabilis, quæri potest, an in eo casu liceat operari contra propriam scientiam ac demonstrationem de mente legislatoris? & sanè argumentum Celladei nullam habere videtur difficultatem extra hunc casum, ad quem dico, si ab initio legis promulgatæ ego habeam demonstrationem aut certitudinem de mente legislatoris, aut de sensu legis, haud dubiè tenebor ad legem, etsi prævideam alios fortasse nullam talem certitudinem habituros, sed hinc inde contraria probabiliter judicatos. Ratio est, quia in eo casu præsumi non potest, quòd legislator nolit me obligare, cum mens ipsius mihi certò innotescat, nec ulla apparet sufficiens ratio, ob quam meritò præsumere possim, quod hic & nunc mecum dispensare velit; quin potius exigit, ut ego obediam, & aliis meam demonstrationem communicem, ut & ipsi debitam legi ac legislatori obedientiam præstent. Præterea cum lex sit lata ac promulgata, dubium non est, quin mens legislatoris sit, ut in subditorum dubiis exortis veritas quantum potest investigetur, & si certò inveniatur, ut juxta illam subditi operentur. Tenebuntur ergò in hoc casu ad propriam opinionem, nec contra illam agere licebit. At è contrario, si incertitudo hæc diu perseveraverit, & ex contraria illa probabilitate factum sit, ut cives putaverint se ad talem sensum non esse obligatos, atque ideo per consuetudinem diuturnam legem in eo sensu non observaverint, atque totum hoc factum sit, legislatore vidente ac tacente, atque legis suæ executionem quoad hæc non urgente, tunc lex per consuetudinem toleratam cessat quoad talem sensum.

illius, sicut cessat simpliciter, quando diu non observatur, etsi ab initio malà fide & percaminosè observata non fuit. Unde sicut per meam peculiarem demonstrationem lex non reviviscit, ita per eam non obligor, quia deest vis legis obligantis, quæ per talem scientiam applicetur; atque ideo tunc licebit contra privatam illam scientiam agere, sicut licebat antea, quia independentè ab ea, & antecedenter ad eam lex obligans ad talem sensum ex consuetudine abolita erat, quæ proinde non reviviscit per meam privatam scientiam; sed neque revivisceret per publicam declarationem, quæ Princeps declararet, se antea talem voluntatem habuisse, nisi iterum legem suam reiteraret, atque executionem prioris legis in hoc etiam sensu urgeret.

53. Cæterùm licet res de facto hæc ratione se habeant, tamen fieri potest aliter etiam in legibus humanis, quia legislator humanus, condens legem pro tota communitate, potest ita exigere obedientiam singulorum, ut velit eam à singulis dari, statim ac ipsius ejus voluntas sufficienter intimata fuerit. Tunc enim ita se gereret, sicut diximus Deum in suis legibus se gerere. Et sanè in tali casu secretarius ipse statim obligaretur, sicut & Prætor, cui legem illam mitteret, ut illam publicè promulgaret; quia tunc privata notitia esset promulgatio, quam legislator vellet sufficere, ut lex privatam hominem afficeret. Itaque in tali casu promulgatio & privata notitia non essent termini sibi contradicentes, sed maximè pertinentes, ut patet. Ex his ergò patet, quæ ratione, & in quibus legibus liceat & non liceat agere & consulere contra propriam scientiam & certitudinem. Similiter ex dictis constat, quando, & in qua lege, privata scientia sit vel non sit promulgatio seu applicatio legis ipsi scienti ad hoc, ut illa mediante teneatur, vel non teneatur ad obedientiam. Uno verbo constat, sequelam Celladei nullum locum habere in lege divina, in lege autem humana non semper locum habere, sed solum aliquando. Proinde falsum est, quod universaliter dicit, sequelam esse contra omnes; non enim est contra quemquam, quod sciam, nisi in casibus à me exceptis, in aliis verò admittitur, quia non habet majorem absurditatem, quam in casu secretarii scribentis legem, quia eadem est ratio in utroque casu, cum in utroque casu privata illa scientia non sit promulgatio legis, sicut est in aliis casibus.

54. Ob. 5. Si legem probabiliter non existere, & eam non esse sufficienter promulgatam, essent necessariò connexa, omnis tractatus de rebus ejusmodi esset vitiosus; quia nemo quærit, an leges non sufficienter promulgatæ obligent? scitur enim illas non obligare. Secundò non liceret dicere quidquam ejusmodi esse peccatum, quia scitur nil esse peccatum, quod est contra leges non sufficienter promulgatas. At omnes contrarium dicunt, & faciunt. Non ergò credunt leges prædictas non esse sufficienter promulgatas. Tertio ex hac doctrina omnis ferè speculatio moralis redditur inutilis, quia tota ferè est de similibus quæstionibus. Ergò effemus sicut in legibus non satis promulgatis, de quibus nemo curat. Quarto materia moralis plerumque non est certa, sed solum probabilis, ut omnes fatentur cum Aristotele in principio Ethic. & experientia testatur. Ergò si in talibus sumus in non promulgatione, possemus unà vice hoc unum statuere, & omnem moralem scientiam tollere, quia nemo tenetur servare leges non satis promulgatas. Ita-

que dicendum quod Deus satis superque promulgavit legem suam, *multifariam, multisque modis olim loquens patribus in Prophetis, novissime autem nobis etiam locutus in Filio*, quam legem per universum mundum primum Apostoli, mox alii predicaverunt, quamque Concilia, Romani Pontifices, SS. Patres, & Theologi declaraverunt. Porro hæc leges jam satis promulgatae & consequenter obligatoriae, singulorum cognitionibus applicantur singulis non promulgantur, quia sua cuique ratio est regula subordinata & applicans. At hæc propria cujusque ratio in plurimis est solam probabilis. Ergo ratio probabilis est regula applicans. Ergo ligat. Porro dicere, rationem probabilem, quam aliquid videtur esse malum, non obligare, simulque asserere, certitudines raras esse, est totam Dei legem in rebus controversis, totamque moralem Theologiam interimere, maxime si non promulgationis & non acceptationis exempla teneant. Ita Celladeus §. 4.

Doctrina 55. Respondeo argumentum hoc fundari in reflexa non æquivocatione ac confusione considerationis directæ ac reflexæ; cum tamen nos in præfenti potissimè disputemus de consideratione reflexa. In primis ergo dico, sicut scimus, legem non promulgatam non obligare, ita etiam reflexè scimus, legem probabiliter non existentem non obligare, quia per hoc ipsum constat, quod non sit satis promulgata; neque de hoc secundo est major quæstio, quam an lex non sufficienter promulgata obliget; sicut enim hoc semel scitum de lege aufert omnem quæstionem in posterum; sic etiam cum semel post omnem diligentiam adhibitam constat probabile esse, quod lex non existat, eo ipso scitur, quod non obliget, quia reflexè scimus, talem legem non habere vim obligandi, idque ex variis titulis, nominatim autem quia non est sufficienter promulgata. Et sane nemo ignorat, asseritionem hanc esse adeo contestatam & certam apud omnes, ut nemo Catholicorum, præter unum Celladeum, de illo dubitaverit, maxime si sermo sit de majori probabilitate directâ. Eadem porro est ratio de pari & minori probabilitate directâ, ut sæpe ostensum est. Nec inde sequitur, tractatus de rebus moralibus esse inutiles, immò contrarium sequitur, quia etsi quæstio reflexa jam sit finita ac determinata, tamen illa locum non habet, nisi directâ veritatis investigatio præcesserit, ut sæpe & fusè ostensum est in hoc tractatu.

Obiectio 56. Ad secundum, eadem responsio locum confudit considerationem directam cum reflexâ. habet; quia si reflexè procedamus, nemo merito dicit illud esse peccatum, cujus honestas est certè probabilis, tantumque abest, ut omnes contrarium dicant, prout Celladeus asserit, ut notorium sit, nec Celladeum ipsum lateat, quod omnes uno ore contrarium & supponant, & dicant, & probent. Certum enim est, quod omnes Auctores benignæ sententiæ non solum negent, illud esse peccatum, si conscientia formetur juxta præscriptum illius, sed insuper unanimiter docent certum esse, quod non sit peccatum, nisi fortè solum materiale, quod nemini imputari potest. At Auctores benignæ sententiæ non sunt unus aut alter, sed omnes omnino, dempto Celladeo qui neminem ex Catholicis allegare potest, qui cum ipso & in sensu ipsius doceat, nullam probabilitatem, ne quidem majorem sufficere, ut sequens talem opinionem excusetur à peccato. Itaque Celladeus hic etiam confundit considerationem reflexam cum directâ; nam Auctores, qui in directâ consideratione dicunt aliquid esse

peccatum, iidem in consideratione reflexa absolutissimè per sententiam finalem enunciant oppositum, atque multi expressè id ipsum per hoc demonstrant, quod ex consideratione supra probabilitatem directam de honestate operis sciunt, legem aut non existere, aut certè sufficienter promulgatam non esse.

57. Ad tertium, eodem modo hic etiam æquivocatur Celladeus, cum ea transferat ad considerationem reflexam, quæ solum directæ conveniunt. Præterea, etsi magna Moralis scientiæ pars sit solum de probabilibus, magna tamen pars istorum ita est probabilis, ut oppositum non sit probabile, & in tali casu scientia moralis necessaria est, atque etiam obligat, cum nil sit, quod excuset. At si sermo sit de utrimque probabilibus, quæ post omnem diligentiam (ad quam impendendam tenentur Auctores) manent probabilia, tunc recurendum est ad principia reflexa, & per illa semel pro semper statuimus, talia objecta esse licita, quia in illis versatur sicut in materia legum non satis promulgatarum.

58. Deus ergo & olim & nunc etiam suas leges ita promulgavit, partim per se, partim per Prophetas, & demum partim per Filium, ut illæ sufficienter promulgatae fuerint communitati pro omnibus, non tamen omnibus & singulis, quibus tamen promulgatae debent, uti obligentur. Ratio hoc evincens est, quia alioquin nemo invincibiliter ignorare legem, quia invincibilis ignorantia manifestè supponit carentiam debite promulgationis. Jam quod dicitur de Apostolis, Conciliis, Pontificibus, Patribus, & Theologis hæc leges declarantibus non satisfacit, quia id verum est, solum de pluribus, non de omnibus, quia post omnem prædicationem Apostolorum, post omnem Ecclesiæ, Pontificum, Patrum, & Theologorum declarationem, innumera manent incerta, & aut utrimque probabilia, aut certè solum probabilia ex parte excusante à peccato, & in illis tantum dicimus, leges ea veritates aut non existere, aut sufficienter promulgatas non esse, quod est verissimum.

59. Nec magis urget quod dicitur, leges promulgatas singulorum cognitionibus applicari singulis, non autem promulgari; nemo enim id in dubium vocat, cognitio enim subditorum de lege obligante non est activa, sed passiva promulgatio legis, seu mera legis obligantis applicatio. Verum nil inde contra nos inferitur, quia cognitionem illam nec dicimus esse activam legis promulgationem, nec eo nomine eam appellamus, etsi vocemus illam promulgationem passivam, quia est proprius effectus promulgationis, sicut auditio est proprius effectus locutionis. Cæterum eadem proflus est ratio de non-applicatione ac de non-promulgatione legis, quia lex non sufficienter applicata non magis obligat, quam lex non sufficienter promulgata. Imò hæc applicatio legis est proprium correlativum promulgationis; promulgatio enim, ut bene notat Celladeus, non est res absoluta, sed relativa & quoad nos, ideoque nil potest esse promulgatio, quod non sit signum efficaciter manifestativum voluntatis superioris. Itaque quoties invincibiliter deest cognitio applicans legem, toties deest promulgatio legis, quia deest signum efficaciter manifestativum ipsius, ut patet. Quod verissimum est tam respectu singulorum, quam communitatis, quia sicut communitas non obligatur nisi lex sit ipsi sufficienter promulgata, ita nec homo particularis obligatur per legem, quæ non est ipsi sufficienter promul-

promulgata, seu applicata, quia applicatio illa est effectus necessarius legis sufficienter promulgata.

Motivum probabile de lege non obligat, non deituit Theologia moraliam.

6. Denique verum non est, quod totam Theologiam interimat, qui simul dicit, certitudines in rebus moralibus esse paucas, & motivum probabile, quo aliquid videtur malum, non obligare contra motivum probabile dictans oppositum; nec enim speculationem directam nec reflexam interimit. Non reflexam, quia super hunc ipsum casum reflexe disputat, & veritatem quaestionis propositae determinat in partem libertati faventem. Non directam, quia illa praesupponitur ad hanc reflexam, ut saepe dictum est. Porro quamvis

materiae morales secundum considerationem directam, sint plerumque incertae ac controversae, eadem tamen sumptae secundum considerationem reflexam, facile reducantur ad certitudinem, quod idem dictum volo de lege tam divina quam humana; quamdiu enim directe loquendo, post omnem industriam probabile est legem non dantes reflexe certum est, quod non obliget. Neque hoc est interimere leges controversas, sed solum scire tales leges aut non existere, aut certe hic & nunc non obligare, quia non sunt sufficienter promulgatae. Irritus ergo est totus Celladei conatus in hac quaestione.

QUAESTIO QUADRAGESIMA QUARTA.

Virum reflexe verum sit, quod omne probabile sit licitum?

SYLLOGISMUM hunc reflexum: *omne probabile est licitum. hoc est probabile. Ergo hoc est licitum:* fuse examinat Celladeus lib. 3. quaest. 9. cum que dicit esse verissimum, ac legitimum, si intelligatur de probabilitate probante, positiva, ac reali; quam ipse antea definiit; sed si intelligatur de probabilitate mere apparente, & nominatum de probabilitate opinionibus contradictoriis tribui solita, aut de probabilitate, quam communis opinio dicit sufficere, contendit syllogismum hunc quam plurimis vitiis laborare. Itaque meum erit sensum syllogismi illius exponere, veritatem ac bonitatem ejusdem declarare, Celladei objecta diluere, atque ejusdem errores, quos in hac quaestione reperi, data opportunitate, detegere.

ASSERTIO PRIMA.

Propositum sit, legitimum sensum syllogismi allati exponere, ut sic omnis in disputando equivocatio tollatur.

Sensus syllogismi allati exprimitur.

2. **A**UCTORES benignae sententiae, qui unanimiter asserunt syllogismum istum esse bonum, expresse restringunt sensum illius ad probabilitatem practicae, eamque non apparentem aut dubiam, sed veram & certam, ut saepe dictum est. Hoc posito sensus syllogismi est iste, *omne objectum, cujus honestas directe considerata est nobis certo probabile, illud, omnibus circumstantiis etiam reflexis consideratis, est absolute nobis licitum. Hic contractus est objectum, cujus honestas directe considerata est certo nobis probabile. Ergo hic contractus, omnibus circumstantiis etiam reflexis consideratis, est absolute nobis licitus.* Hic est genuinus sensus hujus syllogismi reflexi. Quod si Celladeus id neget, ex hoc falsitatis convincetur, quod non contenti

erimus, si illum in hoc sensu concedat esse legitimum. Caterum Celladeus hoc loco non ea, qua par est, claritate loquitur, nec satis exprimit syllogismum hunc esse vel non esse reflexum, cum tamen manifeste procedat in sensu reflexo, in quo objectum, quod directe consideratum est probabiliter licitum, sumitur relate ad novas circumstantias (ut tum in hoc opere, tum in tract. de consc. prob. saepe ostensum est) & enunciatur esse nobis licitum prout substat illis, de quo mox plura.

ASSERTIO SECUNDA.

Praemisse dicti syllogismi sunt probabilissima, imò moraliter certa. Illatio est legitima.

3. **P**ROBATUR. Major syllogismi probatur Veritas maioris stabilitur. exiis omnibus, quae allata sunt tum in praesenti opere, tum in tract. de consc. prob. a quaest. 19. usque ad 24. Ratio a priori est, quia objectum, quod directe consideratum est probabiliter tantum honestum, sumitur jam in reflexa consideratione, prout substat novis circumstantiis, nempe prout post omnem diligentiam adhibitam, nulla lex prohibens reperiri potuit, objectum autem haud temere sed rationabiliter creditur esse honestum. Hinc autem certo constat, talem legem aut non existere, aut certe non esse sufficienter nobis promulgatam & applicatam. Rursus sequitur legem illam, si forte existat, invincibiliter ignorari. Similiter constat eisdem penitus actus esse in voluntate & intellectu, sive erremus, sive non erremus, & alia multa constant, de quibus locis citatis fuse egimus, ex quibus morali saltem quadam certitudine infertur, objectum illud in istis circumstantiis esse licitum, ac sine peccato formali poni posse. Haud dubie enim non peccat, qui aut nullam legem violat, aut non transgreditur nisi legem non sufficienter promulgatam & appli-